Ára: 130 FORINT

66. évf. 17. szám 2011. szeptember 15. Elul 16. 5771.

ÚJ ÉLET

A MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGÉNEK LAPJA

FELDMÁJER PÉTER

Uneszane tajkef

5772 rajs hásónójára

ונתנה תוקף קדשת היום

„Hirdessük teljes hatalmasságában e nap szentségét...”

Ezekkel a szavakkal kezdődik a rajs hásónói Muszáf imában elmondandó rész. Kevés imánkról tudjuk mi, köznapi halandók, hogy ki a szerzője, és hogy milyen legenda, történet fűződik hozzá.

Ez az ima azonban különleges, mert minden imakönyvünk – a véglegesített szöveg kommentárjaként – közli a történetét magyarul. A Mainz városában élt Amnon rabbi korának legnagyobbjai közé tartozott, és nemcsak a zsidó közösségben szerették és becsülték, hanem igen nagyra tartották a többségi társadalom tagjai is. Jóban volt a nagyhatalmú választófejedelemmel is, és amikor egyszer azt a baráti tanácsot kapta tőle, hogy keresztelkedjen ki, három nap gondolkodási időt kért. Mikor három nap elteltével nem jelent meg a fejedelem udvarában, a „barátság” elmúlt, és a választófejedelem, élve hatalmával, erőszakkal vitette maga elé, mire Amnon rabbi azt kérte, hogy vágják ki a nyelvét, mert olyan módon beszélt, mintha egyáltalán felmerülhetett volna, hogy elhagyja ősei hitét.

A rabbi önmaga mondott ítéletet saját maga felett, megbánta tettét. Véres idők voltak, „barátja” nem kegyelmezett, ízenként ledaraboltatta a lábait és a kezeit, közben érdeklődött, nem gondolta-e meg magát...

Az idők változnak, de a zsidókra nehezedő nyomás nem nagyon. Bennünket is újból és újból felkérnek arra „barátaink”, hogy hagyjuk el szokásainkat, modernizálódjunk, asszimilálódjunk, csak az eszközök mások, a kérések hangneme változik, de a lényeg ugyanaz.

Kérik, hogy hagyjuk el tradícióink egy részét, esetleg keressünk más tradíciókat ahelyett, amit apáink, nagyapáink vallottak, mert szerintük azok az autentikusak. „Barátaink” helyettünk döntenék el, merre haladjunk, mert mindenhez értenek, nem csak saját életükhöz, hitükhöz, de már a miénkhez is. Átírnák történelmünket, szokásainkat. Ők a „modern kor mainzi fejedelmei”, csak jót akarnak zsidó felebarátaiknak, és aki enged ölelésüknek, fojtásukból sohasem szabadul majd. Ajánlják, hogy szakítsunk a világ zsidóságával, lépjünk fel néha Izrael ellen, mintha nem tudnák, hogy a zsidó állam létezése és Jeruzsálem újraegyesítése évezredes álmunk megvalósulása.

A hétköznapok forgatagában sokan és sokszor feledkezünk meg a Törvényekről, nemcsak a szűkebben vett vallási törvényekről, hanem olyan alapvetőekről is, amelyek a szeretetről, az elesettek, a szegények támogatásáról szólnak.

Most, amikor ránk köszöntenek a félelmetes napok, rajs hásónókor, az ítélet napján, mindenkinek magába kell szállnia. El kell gondolkodnunk azon, hogy mi jót és mi rosszat cselekedtünk az elmúlt évben, és miként Amnon rabbi, nekünk is ki kell mondanunk saját magunk felett a saját ítéletünket, el kell ismerni hibáinkat, és meg kell fogadnunk, hogy a jövő évben másként cselekszünk.

Az engesztelő nap, jajm kippur, az imáké! Könyörgünk, hogy az Örökkévaló bűneinket és vétkeinket mérlegelve bocsásson meg, de ez csak akkor lehetséges, ha már mi magunk is meghoztuk a saját „elmarasztaló ítéletünket”.

Mert, ahogy bölcseink mondják:

וחותם יד כל אדם בו

„Minden ember saját kezű aláírása ott van a Megemlékezés Könyvében.”

Saját tettei vallanak az ember mellett vagy ellen.

A magyarországi zsidóság újabb és újabb nehézségeket él meg, és nem újdonság a többségi társadalom egy részének értetlensége, támadása, és sajnos változatlan népünk megosztottsága. A belső viták természetesek, de a mai felgyorsult világban minden nyilvánosságra került felesleges vita, igaztalan vád ezerszeresen felnagyítva hullik vissza ránk.

Mindezek ellenére állnak zsinagógáink, egyre többen járnak imádkozni a régi és az új helyekre, és a vallási vezetők új nemzedéke büszkén láthatja a hozzájuk hasonló korúak növekvő tömegét. Ma nem fenyeget bennünket a fizikai megsemmisítés, mint a tudós mainzi rabbit, de most is egyre több „barátunk” próbálja levágni lelki végtagjainkat, gyökereinket, amelyek az idő sűrű szövetén áttörve kötnek minket azokhoz, akik Mózes vezetésével kijöttek Egyiptomból, és a Szináj hegyén megkapták a törvényeket.

Ha hagyjuk, hogy elszakítsanak gyökereinktől, el fogunk veszni.

Biztosan soha sem leszünk olyan hősök, mint Amnon rabbi volt, aki kezét s lábát is levágatta inkább, semhogy megtagadja ősei hitét, és így, halálra szántan is elvitette magát a zsinagógába, hogy elmondja: „uneszane tajkef”, dicsérje rajs hásónó napjának szentségét.

Ahogy ő mondta:

בראש השנה יכתבון וביום צום
כפור יחתמון כמה יעברון
וכמה יבראון מי
יחיה ומי ימות

„Rajs hásónó napján írásba szedik és az engesztelő böjtnapon pecséttel erősítik, hányan vesznek el és hányan teremtetnek, ki éljen és ki haljon meg...”

Készüljünk ünnepünkre, nézzünk vissza elmúlt évünkre, álljunk ki zsidóságunk mellett!

Higgyünk az Örökkévalóban, bízzunk kegyelmében, hogy nagyon kevesen vesszenek el, és nagyon sokan élhessenek tovább közülünk.

E gondolatok jegyében kívánok az egész magyar zsidóságnak minden jót az 5772. évre.

לשנה טובה תכתבו

MEGHÍVÓ

2011. szeptember 25-én, vasárnap, délelőtt 9.30-kor a Rákoskeresztúri temetőben (Budapest X., Kozma u. 6.) a **mártíremlékműnél,** utána az **ismeretlen munkaszolgálatos emlékművénél** gyászmegemlékezést rendezünk mártírhalált halt drága hittestvéreink emlékére.

Az emlékbeszédet Frölich Róbert főrabbi tartja.

A kántori funkciót Szilágyi Gábor kántor látja el.

A megemlékezésre tisztelettel meghívjuk hittestvéreinket, és megjelenésükre számítunk.

Budapesti Zsidó Hitközség
Chevra Osztály

Szeptember 29–30. (csütörtök–péntek): ROS HÁSÁNÁ!

Október 8. (szombat): JOM KIPPUR!

Megemlékezés az első magyar holokausztról

A német megszállást és 1944 tavaszának eseményeit megelőzően a zsidóságot ért egyik legsúlyosabb atrocitás a Kamenyec-Podolszkijnál történt tömeggyilkosság, mészárlás volt. Az áldozatok állampolgárságukat a hatóságok szerint igazolni nem tudó anyaországi és kárpátaljai zsidók voltak. Sorsukról a honvéd vezérkari főnökség javaslatára – Kozma Miklóssal egyeztetve, Bartha Károly és Werth Henrik előterjesztése alapján – a minisztertanács 1941. július 1-jei ülésén határozott.

A KEOKH által összegyűjtött, majd Kőrösmezőre deportált mintegy 19 ezer „hontalan” zsidót a magyar hatóságok „átdobták” a határon a német fennhatóság alatt lévő Ukrajnába, hadműveleti területre... A 320. rendőrzászlóalj Kamenyec-Podolszkij környékén hét évtizede, 1941. augusztus 27–28-án nagy gödrökbe géppuskázta őket...

Schweitzer József: Ha az ég szélére is leszel száműzve, onnan is elhoz téged az Örökkévaló

A Rumbach utcai zsinagóga (az öt fővárosi deportálási helyszín egyike) bejáratánál az 1996-ban felavatott, az alkalomból felújított tábla előtti gyászmegemlékezés során *Botos János* ügyvezető igazgatóhelyettes köszöntötte a megjelenteket, köztük a kormány nevében megjelent *Latorcai Csabát,* a KIM nemzetiségi és civil társadalmi kapcsolatokért felelős helyettes államtitkárát, majd emlékezésre és emlékeztetésre szólított fel, feltéve a kérdést: mennyivel tudhat többet az 1941-es vérengzésről a mai magyar társadalom, mint az akkori? Majd elmondta, Kamenyec-Podolszkijban megismerhetővé váltak az elkövetők, és azok a gyilkolási módszerek, melyek a későbbiek során gyakorlattá válhattak.

Botos János gondolatai után a kormány, a Keresztény–Zsidó Társaság, a HDKE képviselői a kegyelet koszorúit, kavicsait helyezték az emléktábla alá.

Az eseménysorozat második helyszínéül a Páva utcai Holokauszt Emlékközpont központi tere szolgált. A nagy érdeklődés mellett zajlott esemény során elsőként Botos János üdvözölte a vendégeket, érdeklődőket, kiemelten Latorcai Csabát, *Gonda Lászlót* és a Raoul Wallenberg Egyesület részéről megjelenteket. Az igazgatóhelyettes tájékoztatta a jelenlévőket arról, hogy a rendezvény megszervezésében a HDKE Közalapítvány, az Antall József Tudásközpont, a Budapesti Holokauszt Intézet, a Carl Lutz Alapítvány, az Emlékezés 1944–2004 Közhasznú Alapítvány, a Keresztény–Zsidó Társaság, a Mensch Nemzetközi Alapítvány, a Muszoe, a NÜB, a Raoul Wallenberg Egyesület és Alapítvány, valamint a Történelemtanárok Egylete is részt vett.

A megemlékezés első szónoka Latorcai Csaba volt. Idehozott bennünket a gyász és a fájdalom – kezdte beszédét, majd így folytatta: a rendelkezésre álló rideg történelmi tények szárazon tudósítanak bennünket. A deportáltakat embertelen körülmények között, marhavagonokban toloncolták ki, tolták át a halálba. Ami Kamenyec-Podolszkijban történt, az a magyarországi zsidóüldözés egyik legvéresebb, legszégyenteljesebb fejezete, és sok kérdés maradt még napjainkra is megválaszolatlanul: valójában kik, mikor hozták meg a döntést az akció megindításáról? Zajlottak-e máskor is hasonló kitoloncolások? Mi lett a kitoloncoltak sorsa? Bár olykor felmerül bennünk, vajon hol volt Isten a holokauszt idején, bizonyos, hogy Ő ezekben a nehéz napokban is jelen volt, nem feledkezett meg róluk, velük együtt szenvedett. „Ott volt azoknak az embereknek, igazaknak a szívében is, akiknek a lelkiismeret-szava utat talált a sötétség vagy a félelem által igazgatott szívek között a segítségért kiáltókhoz” – fogalmazott a helyettes államtitkár. Ezért az embermentők, így például *Slachta Margit, Raoul Wallenberg* előtt is fejet kell hajtanunk.

Ezt követően *Fodor Gábor* fuvolaművész *Szokolay Sándor* Elégiáját, kevéssel ezután egy Mozart-darab kis részletét játszotta el.

Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi előadását idézettel kezdte: „Ha az ég szélére is leszel száműzve, onnan is elhoz téged az Örökkévaló.” A főrabbi pécsi pasztorálásának éveire emlékezve, az 1941-es vérengzést túléltekkel való találkozásairól beszélt, idézett az akkor elhangzottakból. „A sok orosz, egykor hadifogságba került zsidó a KEOKH felügyelete alá tartozott, rendszeresen jártak ún. pecsételésre.

Egy ilyen alkalommal már nem engedték őket szabadon távozni, összegyűjtve Kőrösmezőre hurcolták őket, majd később, a tömeges kivégzések során, alig néhány túlélő maradt meg.”

A nyugalmazott országos főrabbi beszélt az akkori hitközség vezetőjének, Stern Samunak Keresztes-Fischer Ferenc egykori belügyminiszterrel történt, végül sikeresnek mondható találkozásáról, melyben túlélőktől tudott tényeket vázolva folyamodott a kitoloncolások leállításáért.

Akkoriban egyetlen egyházi személy járt személyesen a tragédia színhelyén, s hazatérése után hallatta szavát: Slachta Margit – emelte ki Schweitzer József. „Adózzunk tehát a zsidómentőknek, s hajtsunk fejet az áldozatok előtt.”

A megemlékezés végén a jelenlévők megtekinthették *Csató Mihály* történész ez alkalomra készült: „Hontalanul/Védtelenül – Deportálások 1941 nyarán” című kiállítását. Ezt megelőzően a HDKE megbízott ügyvezető igazgatója, *Szita Szabolcs* megnyitó gondolatai hangzottak el, aki elmondta, hogy a most megnyíló kiállítás új szembenézés egy kor gyilkos eseménysorával. Az intézmény az idő és a szűk források szorításában is megoldást keresve arra törekedett, hogy a kamaratárlat keretei között iratokkal, egykorú cikkekkel és képekben bemutassa a magyarországi vészkorszak tragikus kezdeti történését, megnevezze a kitoloncolás hazai szervezőit, a tragédiáért felelős személyeket, és megrendülést, együttérzést váltson ki a látogatókban a határon túl legyilkolt ártatlan, sokszor ismeretlen nevű áldozatok iránt.

Szita Szabolcs hangsúlyozta: emléket akartak állítani a kirekesztéssel, a deportálási tervekkel szembeszegülőknek, a magyar nemzeti becsület őrzőinek is. Ők nem tudtak beletörődni a tömeges kitaszítás dermesztő tényeibe, az embertelenség szításába és gyakorlásába. Megtettek minden tőlük telhetőt, hogy valamiképp lefékezzék, meggátolják a kitoloncolást. Történelmi tettük példaértékű volt és marad. Szilárd emberségük, erkölcsi kiállásuk napjainkban is minden tiszteletet megérdemel.

Mint hallhattuk, a dokumentációs kiállítás további küldetése, hogy felhívja a figyelmet a tudományos feltárás hiátusaira, megoldandó feladataira. Fontos, hogy léteznek újabb kutatási tervek, és jelentkeztek újabb vállalkozó személyek, akik a valós tények és adatok, az igazság megismerésének igényével vizsgálják a magyarországi kitoloncolásról fennmaradt iratokat, visszaemlékezéseket. Bízunk benne, hogy az új eredmények, szintézisek, a még felbukkanó és összegyűjthető bizonyítékok a közalapítvány állandó kiállításának megújításában és más téren is hasznosulnak majd.

Kőrösmező, Kamenyec-Podolszkij és környéke kitörölhetetlen a magyarországi vészkorszak történetéből – hangzott el.

Szita Szabolcs megnyitó szavai után Latorcai Csaba leleplezte azt az emléktáblát, melyet Magyarország kormánya és a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium adományozott a közel húszezer áldozat emlékére.

gáljuli

9 770133 350099 11017

A Mazsihisz vezetői ezúttal szóférok voltak

A Zsidó Világkongresszus Kormányzótanácsa nyári ülésének egyik kiemelkedő és szívet melengető eseménye volt, amikor a szervezet egy tórát adományozott az Izraeli Védelmi Erők – a Cahal – egyik alakulatának.

A régi szokásoknak megfelelően az új tóra másolását a szófér a helyszínen fejezte be. Az utolsó betűk írására a zsidó világ vezetőit kérték fel, a Mazsihisz részéről *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató és *Feldmájer Péter* elnök is abban a megtiszteltetésben részesült, hogy külön szólították őket a befejezéshez.

A tóraátadási ünnepséget – melyen nagy számban vettek részt a katonai alakulat tagjai és a Kormányzótanács képviselői – az Ohel Yitzhak zsinagógában rendezték. Ez a templom talán a legrégebbi magyar zsidó emlék Jeruzsálemben, így a magyar zsidóság vezetői különös örömmel fogadták, hogy itt köszöntötték tánccal és énekkel a katonák és a vendégek a Szent Tekercset.

Ezt a zsinagógát úgy ismerték, mint az „Ungarin shul”-t. Alapítói a pozsonyi Chátám Szófer tanítványai voltak. A két magyar rabbi, *Nathan Goldberger* és *Yitzhak Parag,* a 19. században itt hozták létre, közvetlenül a Templomhegy mellett, a jesivájukat. A területet 1867-ben vásárolta meg egy magyar kereskedő arab tulajdonosától, és a szerződést 1875-ben hivatalosan is jóváhagyta a helyi iszlám bíró, a kádi.

Feldmájer Péter tórát ír

Az Ohel Yitzhak zsinagógát 1904-ben kezdték építeni. A Faltól kevesebb mint 80 méterre lévő csodálatos épület földszintjén működött a jesiva, a mikve és néhány lakás. Az 1920-as években többször megtámadták a muzulmánok, és megpróbálták lerombolni.

Sajnos az 1948-as arab megszállás után a templomot kirabolták, és vandál módon majdnem elpusztították.

A város 1967-es felszabadítása után az épületet visszakapta az itteni magyar ajkú közösség. A földszinten egy könyvesboltot hoztak létre, ez volt az első zsidó bolt, amelyet az arab megszállók veresége után megnyitottak a jeruzsálemi Óvárosban.

Sajnos a létesítmény olyan iszonyú állapotba került, hogy zsinagógaként nem tudták használni.

1979-ben a régészeti feltárásokkal együtt lassan megkezdődhetett az újjáépítés is ezen a területen. Az eredeti állapotot akarták rekonstruálni. Ebben nagy segítséget nyújtott, hogy fellelték az egykori belsőt ábrázoló képeket. 2008-ben fejezték be a munkálatokat, s az épületet átadták a Nyugati Fal Örökség Alapítványnak, amely a környék összes helyreállított épületét kezeli.

A zsinagóga jelenleg nehezen megközelíthető, több mint 100 lépcsőt kell felmenni, hogy odaérkezzünk a bejárathoz, de megéri, hiszen ha belépünk, mi rögtön úgy érezzük, hogy hazaérkeztünk. A vallásos magyar zsidó közösség nagy befolyással rendelkezett a korabeli Jeruzsálemben, és tagjai nem haboztak meghozni minden áldozatot azért, hogy felépítsék saját templomukat, idevarázsolják szülőföldjük hangulatát.

A tervek szerint az épületet a Siratófalnál kialakított nagy térrel a jövőben majd lift köti össze, így a látogatók könnyen és gyorsan odajuthatnak.

A tóraírás befejezése után a résztvevők dalolva és táncolva vonultak le a Kotelhoz, hogy ott folytassák az örömünnepet.

Az eseményről az izraeli angol és héber nyelvű lapok is beszámoltak.

E. J.

Szita Szabolcs a Dohány-körzetben

A Dohány utcai templomkörzet meghívására az emberfeletti hőség ellenére szép számmal voltak kíváncsiak *Szita Szabolcsnak,* a HDKE új igazgatójának tájékoztatójára.

Az elkövetkező évek koncepciójáról, terveiről *Zoltai Gusztáv* üv. igazgató üdvözlő szavai után hallhattunk.

Szita Szabolcs bevezetőjében hangsúlyozta, hogy a Páva utcai emlékhely a kollektív gyász, az áldozatokkal való együttérzés színhelye, a nemzeti emlékkultúra fontos műhelye, módszertani súlypontja és katalizátora. A milliók életét követelő tragédia feldolgozásában nagy történelmi mulasztást kell felszámolni, és meg kell szüntetni az évtizedekig tartó bűnös elhallgatás okozta történelmi tudatlanságot. Mindez új eszközöket is igényel.

Az igazgató szerint például mielőbb kiadványsorozatban, és lehetőség szerint az intézmény emlékfalán is rögzíteni kell a magyarországi holokauszt minden felkutatott, hozzáférhető áldozatának nevét, mellette feltüntetve az elhurcolt és megölt nem zsidó magyarokat, köztük egyházi személyiségeket, kisegyházak tagjait – az embermentőket.

Az intézmény bemutató funkciójával kapcsolatosan Szita Szabolcs elmondta: fontos feladat az időszaki tematikus és nemzetközi emlékkiállítások, vándorkiállítások szervezése, szakmai támogatása, vidéki rendezvények igényes létrehozása. Szakmai kihívásként értékelte az állandó kiállítás folyamatos karbantartását, évekre lebontott feladatokkal tervszerű megújítását, bővítését.

Időszerű és indokolt lenne a magyar állam, az új magyar demokrácia helyreállítási, jóvátételi és kárpótlási intézkedéseinek tárgyszerű összefoglalása, megismertetése.

A Holokauszt Múzeumnak oktatási tevékenységet kell folytatnia a különféle életkorú diákok, de tágabb spektrumban az egész magyar lakosság körében is. A gyermekek megfelelő felkészítése, majd az állandó kiállítás helyszínén az elsajátított ismeret megosztása társaikkal mint egyfajta „kortársi szemlélet” segítheti a széles körű tájékozottság megszerzését.

Szita Szabolcs szólt az országos és a nemzetközi tanárképzés oktatási segédanyagokkal történő ellátásról, és szorgalmazta, hogy a jövőben kapjanak több erkölcsi elismerést, nagyobb nyilvánosságot az új kezdeményezések kidolgozói, az iskolai kutatási pályamunkák nyertesei, a diákokat felkészítő tanárok.

A nemzeti emlékezet méltóságát növelő rendezvények, megemlékezések szervezése, patronálása is az Emlékezés Házának – azaz a HDKE-nak – a feladata. Idetartozik az embermentés, a zsidó ellenállás és önmentés emlékhelyeinek felkutatása, regisztrálása, igény esetén újak létesítése határon innen és túl.

Az intézménynek foglalkoznia kell a következőkkel is: a kutatás szervezése és menedzselése a fővárosban és vidéken, a nemzeti emlékezést szolgáló konferenciák tartása, tudományos kiadványok különféle módon történő megjelentetése, pályázati úton új periodika indítása, kiadványsorozat publikálása.

Szita Szabolcs beszélt továbbá arról is, hogy egy „Randolph L. Graham Téka” felállításával egybegyűjtik majd a magyar holokauszt kutatásában kiemelkedő tudós életművének minden eredményét.

A gyűjteményi feladatkör témában elhangzott, hogy folytatni kell a vészkorszak tárgyi és iratemlékeinek felkutatását, mentését és gyűjtését, a bizonyítékok rendszerezését, adatbanki feldolgozását. Szorgalmazni kell majd az irattári rendben lévő kárpótlási iratok, a külföldre került dokumentumok legalább másolatban történő átvételét, a vészkorszak magyar vonatkozású forrásanyagainak feltárását.

Szó esett a Wallenberg-centenáriumról és az ahhoz kapcsolódó tervekről, és az előadó örömmel számolt be a diákok határon túli tapasztalatszerzésének egyik lehetőségéről, az úgynevezett „Molnár Ferenc célprogrami támogatásról”.

Az igazgató kiemelte a sokéves sikeres nemzetközi kapcsolatokat, együttműködést, is, többek között a Cfáti Múzeummal, a Jad Vasem Intézettel és a magyar ajkúak klubjaival.

A kérdések-feleletek során Zoltai Gusztáv a történelmi szemléletváltás kialakulásával, a történések elbagatellizálásával kapcsolatban kért és kapott választ.

gj

Körzeti kitekintő

Dél-Pest

Körzetünk népszerűségének növekedését mi sem bizonyítja jobban, mint hogy brit milát és bár micvát is tartottak már nálunk. A pici fiúcska (azóta már 10 hónapos fiatalember) a mai napig rendszeres látogatója péntek esti istentiszteleteinknek. Sőt, mindannyiunk örömére együtt hancúroznak két régi tagunk 22 és 26 hónapos lányunokájával – alig zavarva az istentisztelet áhítatát.

* * *

A körzethez tartozó három temetőben tartottuk a mártírmegemlékezéseket. Soroksáron az önkormányzattól pályázaton nyert pénzből, valamint egy másik felekezet által nyújtott társadalmi munkával sikerült felújítani az omladozó emlékművet, néhány összedőlni készülő sírkövet, és kitakarítani a temetőt. Így megfelelő környezetet biztosítottunk az ünnepre, melyen beszédet mondott Egresi Antal alpolgármester. Pesterzsébeten az azóta már elhunyt Faragó Lászlóné adományából két régi sírkövet állítottunk helyre, az 50 évig a településen funkcionáló Kriszháber Béla főrabbi sírjára új feliratot készíttettünk, és – köszönet érte! – a közösség idős koruk ellenére igen aktív tagjaival közösen itt is kitakarítottuk a temetőt. Csepelen fejeztük be emlékező körutunkat, ahol az önkormányzat tavalyi nagyvonalú adományának köszönhetően a felújított és rendben

(Folytatás a 7. oldalon)

Tallózás egykori zsidó újságokban

Magyarító Egylet 1.

„Az 1844-ben Pesten alakult Magyarító Egyletnek nem csupán az a (...) külsődleges célja volt, hogy a honi zsidók között terjessze a magyar szót, hanem (...) hogy a hazai zsidók a magyar irodalommal és a rajta elömlő magyar szellemmel együtt magukévá tegyék a nemzet törekvéseit is.” Így kezdi tanulmányát a Libanon című zsidó tudományos és kritikai folyóirat 1938. március-áprilisi számában *Groszmann Zsigmond,* a Dohány utcai zsinagóga főrabbija. A tanulmány címe: Az Izraelita Magyar Egylet törekvései. Lábjegyzetként még hozzáteszi a szerző: „Jelen dolgozat adalékul szolgál a zsidók megmagyarosodásának történetéhez. Az adatokat a pesti rabbiság irattárában fellelt jegyzőkönyvekből és iratokból merítettem.”

A „honi izraeliták között a magyar nyelvet terjesztő pesti egylet” alapítója az 1818-ban Szilágynagyfaluban született és 1892-ben Londonban meghalt *Diósy* (1845-ig *Neusbaum*) *Márton* újságíró volt. 1848 előtt a Honderűben és a Pesti Divatlapban jelentek meg cikkei. A szabadságharc idején Kossuth titkára volt. Nevéhez fűződik „Az első magyar zsidó naptár és évkönyv az 1848-i szökőévre” című kötet szerkesztése. A bukás után Londonba emigrált, ahol borászati szaküzletet nyitott. A hatvanas évektől gazdasági és borászati szakcikkeket küldött a Gazdasági Lapnak és a Vasárnapi Újságnak.

Az egylet négy évig működött jó körülmények között, olvasóteremmel, könyvtárral, felolvasóestekkel, tanodával, mígnem az 1848-as forradalom az egylet „csendes és békés törekvéseit hullámai alá temette”. A világosi fegyverletétel után pedig „az 1848-i nyár égető hevében elfonnyadt gyenge virágok a rá következett tavasztalan évek fagya alatt virulásnak nem indulhattak” – sóhajt fel Diósy kissé dagályosan a Magyar Izraelita Naptár és Évkönyv 1861. évi kiadásában.

Az 1860. évi ún. októberi diploma után a „várva várt tavasz” elmaradt. Az októberi diploma az I. Ferenc József császár és király által 1860. október 20-án kiadott, a birodalmi és államjogi kérdések rendezésére hivatott jogszabályok gyűjteménye volt.

A „várva várt tavasz” elmaradt, de a több mint egy évtizede elnémult Magyarító Egylet Izraelita Magyar Egylet néven újraéledt. 1860. november 13-án, mintegy 12 esztendővel elsorvadása után, dr. *Rózsay (Rózenfeld) József* orvos vezetésével gyűltek össze, először a Tükör utcában, majd az Erzsébet téri épületben. Könyvtárat, olvasótermet nyitottak, új tagokat toboroztak, zsúfolt ház előtt olvastak fel.

Rózsay 1815-ben született a zsidó zenészeiről híres Sopron megyei Lakompakon. Orvosi oklevelét 1838-ban szerezte meg a pesti orvosegyetemen. A forradalomban honvédorvosként vett részt, tábori kórházak parancsnoka volt. 1850-től pesti szegényházi orvos, majd 1861-től a Zsidó Kórház igazgatója lett. Gerontológiával és orvostörténelemmel foglalkozott. Tevékeny és hasznos életét a Magyar Tudományos Akadémia tagjaként fejezte be 1885-ben.

A lángra kapott magyarosodási mozgalom országos ügy lett. A Bécsben tanuló magyar zsidó diákok 1860 novemberében levelet intéztek az egylethez. „A fővárosi izraelita tanulóifjúság, mely egész erejét és rábeszélő képességét arra fordította, hogy hittársait nemzeti törekvésre gerjessze”, a távolból is segíteni akar az egylet feladatainak megoldásában. „Ajánljuk szellemi erőnket, mert mást nem ajánlhatunk. Távol vagyunk a hazától, de szívünk és eszünk csak ott szeret működni.” A levél aláírói Egger Andor és Váhrmán Simon voltak.

Hasonló szellemiségről tanúskodik *dr. Popper Alajos* debreceni orvos levele, melyet a „tősgyökeres magyar Debrecen városa héber vallású, magyar ajkú és magyar érzelmű lakói” nevében írt az egylet vezetőségéhez 1860 decemberében. Arra kérte őket, hogy „a magyar egylet ne csak a fővárosra szorítkozzék, hanem az összes magyarhoni izraelitákra terjesztessék ki”. A pécsiek ugyanekkor már „alkotó tanácskozmányt” tartottak Széligman Eleázár tanító vezetésével, aki később Szántó néven a pesti izraelita fiúiskola igazgatója lett. Könyveket kölcsönöztek, felolvasóesteket rendeztek. Kolozsvárról egy dr. Fischer nevű ügyvéd kért útbaigazítást a pestihez hasonló egylet megalakításához.

A felolvasásokat szombat esténként tartották. Az egylet vezetői kényesen ügyeltek arra, hogy ezek az olvasmányok „legalább némi műbeccsel bírjanak”. A felolvasásra javasolt irodalmi művek felől a „felolvasási bizottmány” titkos szavazással döntött. A hallgatóság soraiban ún. „rendezők” ültek, akiknek bíráló jelentést kellett tenniük a vezetőség elé az elhangzottakról, vagyis mint afféle kritikusok működtek közre. Egy 1861. március 14-én felvett jegyzőkönyv adataiból tudjuk, hogy ezek a kritikusok utasítást kaptak, hogy „amennyire lehet, tárgyilagos jelentésekre szorítkozzanak, és óvakodjanak a kezdőket visszarettentő gúnyolódásoktól”.

Érdemes megemlítenünk azoknak a többnyire műkedvelő előadóknak a nevét, akik szereplésükkel a felolvasóesteket fémjelezték. A precizitásnak, a szervezettségnek, a kifinomultságnak részeként, mellyel a „nagyérdeműt” megtiszteltek, és amely a mai kor emberében is elismerést kelt, ezek az emberek különféle műfajokra specializálódtak. Íme néhányan a legszorgalmasabb felolvasók közül: *Beck Hugó* ügyvéd, jogtudós, *Beck Károly* költő unokafivére, aki a mondákra, regékre, mítoszokra szakosodott, vagy *Beneczky Emil* katolikus pap, aki angolból, franciából, oroszból fordított elbeszéléseket ismertetett meg hallgatóival. *Bródy Zsigmond* hírlapíró, „médiacézár”, *Bródy János* dalszövegíró dédapja, *Bródy Sándor* író nagybátyja, hasonlóan az 1823-ban született *Lisznyai (lisznyói) Damó Kálmánhoz,* Petőfi barátjához, verseket szavalt. *Gross Károly* hírlapíró, a Pannónia c. lap szerkesztője értekezéseket olvasott fel érces tenorhangján, ugyanezt tette *Mezei Mór* is, *Mezei Ernő* hírlapíró testvére, aki egy ideig a Magyar Izraelita című lapot szerkesztette, és akit hazafias szellemű írásaiért a provizórium idején törvényszék elé állítottak.

Említhetnénk még a fiatalon meghalt *Ormódy Bertalan* költőt, a kiegyezés után a Pecsovics című kiegyezésellenes lap szerkesztőjét, *Rosenzweig Salamon* tanítót, a fentebb már bemutatott dr. Rózsay Józsefet, *dr. Tatay József* óbudai orvost, aztán az 1836-ban született *Tenczer Pált,* a magyarság ügyének lelkes hívét, aki különösen a zsidó ifjúság körében igyekezett a nemzeti eszmét terjeszteni, vagy *Rosenberg Izidort,* aki a Libanon cikke szerint vásárhelyi *Rózsa Izsó* néven ügyvédkedett Szegeden.

A túlbuzgóság, ha ártalmatlan is, mosolyt fakaszt. Nem „pálfordulat” volt ez a damaszkuszi úton, inkább nyitás, azonosulás. A hazára találás őszinte, naiv, hamiskás illúziója. Sokan közülük magyar ruhát, zsinóros mentét hordtak. Megvalósulni látták a piros-fehér-zöld álmot: zsidó vallású magyarok akartak lenni... Az egylet legaktívabban közreműködő tagjai között keresztények is voltak, amiből vezetőik arra következtettek, hogy a zsidók magyarosodási buzgalma „még azok körében is méltánylattal találkozik”.

Pártoló tagokat toboroztak a Kisfaludi Társaságnak, hogy az egylet kapcsolódjék a legnagyobb magyar irodalmi társulathoz. Az alapszabályban rögzítették: „Az egylet vagyona az egylet feloszlása esetén a Magyar Tudós Académiára háramlik.” A Tudományos Akadémia folyóirata, a Budapesti szemle mintájára „Irodalmi füzetek – Szemle az Izraelita Magyar Egyletben felolvasott művekből” címen folyóiratot terveztek kiadni, mely „évenkénti tíz füzetben, az egylet által rendezett felolvasásoknál előadott munkálatok legjobbjait nyomtatásban is adná”. A „felolvasási bizottmány” évente egy alkalommal díjakat osztott. „Három mű a felolvasási bizottmány ítélete alapján 20, 15 és 10 arannyal lenne jutalmazandó.”

(folytatjuk)

Magén István

GIORA SHARON FŐKÁNTOR

Ahány (egy)ház, annyi szokás

Az őszi nagyünnepek Amerikában

I. rész

Ha megkérdezik tőlem, milyen különbségek lehetnek az őszi nagyünnepek megtartásában a világ másik részén, ezt válaszolom: rengeteg eltérés adódhat a szertartás, az imarend és a templom látogatottsága tekintetében egyaránt.

Kezdjük azzal, hogy a sz'lichot istentiszteletet Amerikában (akárcsak Izraelben) a legtöbb helyen a ros hásánát megelőző szombaton, a késő esti órákban tartják. Más helyeken az európai szokáshoz hasonlóan vasárnap hajnalban. A hagyományosabb templomokban a leggyakoribb az este 11 órás kezdés, miáltal az istentisztelet túllépi az éjfélt. Ez azonban, főként a haladóbb közösségekben, nem mindig működik. Eddigi 27 éves amerikai működésem alatt számos különböző időpontban imádkoztam elő az első sz'lichotot. Mivel a templomlátogatók egy jelentős része idősebb, nehéz őket este 10 után kimozdítani otthonról. A legtöbb templom valamilyen kultúrműsorral vagy eseménnyel köti össze a sz'lichot istentiszteletet. Az én templomomban például este 8-kor állófogadás van, amit 3/4 9-kor követ egy zenei vagy más jellegű művészi műsor (az idén egy kiváló zongoraművész és előadó fog fellépni, természetesen zsidó tárgyú programmal). Ez egy óra hosszat tart, és 10-kor kezdődik a sz'lichot istentisztelet, ami általában szintén egy óra alatt lezajlik. Természetesen van ennél hosszabb, de van jóval rövidebb szertartás is, a közösség igényeitől és a rabbi határozatától függően.

Sok esetben a sz'lichot a kántor és a kórus „vizsgája". Az ezen az istentiszteleten hallottak valamennyire előrejelzik, hogy az ünnepekben mire számíthat a közösség ezen a téren.

Temploma válogatja, hogy a hagyományos sz'lichot imákból mit és mennyit mondanak el. Hogy hányan jönnek el az imára, az ismét helyenként, sőt néha esetenként változó. Az én templomomban általában 180 és 250 fő között mozog az összegyűlt hívek száma. A szertartást orgona és 20 tagú kórus kíséretével végezzük.

Érdekes és jelentős különbségeket fedezhetünk fel az erev ros hásáná látogatottsága terén. Ahol a szertartás a későbbi órákban kezdődik, tehát vacsoraidő után, ott általában többen vannak, mint ott, ahol korábban kezdenek, és az istentisztelet után mennek haza vacsorázni. Szolgáltam olyan templomban, ahol 700–800 személy vett részt az előesti imán. Jelenlegi templomomban a korai kezdés a divat, így nagyszámú gyülekezetemből (900 család) mindössze 180–200 személy jön el az esti istentiszteletre. Második este ennél jóval kevesebben.

Az első nap reggelén nagy a látogatottság, de ezt ki kell várni. A sáchárit (reggeli ima) elején igen kevesen vannak. Valahol a közepe táján, mondjuk az Amida (más néven S'mona eszré) recitálása közben érkeznek sokan. Egy újabb csoport a tóraolvasás közben (vagy után) érkezik. Amúgy a ki-be járkálás, egyes istentiszteleti mozzanatok kivételével, az imádkozás teljes időtartama alatt folytatódik. A korán jöttek közül néhányan a sófárfúvás után elmennek. Nekik ennyi elég volt. Van, aki meg csak akkor érkezik. Ezen a ponton van a prédikáció, és azt általában mindenki meghallgatja, közben a járkálás is szünetel, de amint a rabbi kimondta az ámen, ismét megmozdul a tömeg, kifelé is, befelé is. Tréfásan meg is jegyeztem, amikor várnom kellett a Hineni ima elkezdésével, amíg a járkálásnak vége lett, hogy „megindító imádságom hatására sokan megindultak kifelé".

A tóraolvasás nálunk ugyanúgy zajlik le, ahogy minden hagyományos templomban. Vannak az ünnepeken önkéntes lejnolóink, akik szinte mindig nagyon szépen helytállnak. A sófárfúvás is ugyanúgy történik, ahogy az európai templomokban szokás.

A Muszaf imánál jelentkeznek az eltérések a hagyományosabb és a haladóbb templomok szertartási rendjében. Van, ahol a teljes Amidát ismétlik, van, ahol nem, hanem csak kiragadott részeket énekel a kántor és a kórus, más fejezeteket a rabbi olvas és magyaráz. A kiemelkedő jelentőségű imákat, mint az Un'tane tokef, B'ros hasono, továbbá a Malchujot – Zichronot – Sofrot fontos részeit a konzervatív templomok mindegyikében mondják. A Hinenitől a Muszaf végéig általában két óra alatt jutunk el.

Az ünnep második napján kevesebben vannak az templomban, mint az elsőn, különösen, ha hétköznapra esik. Az istentisztelet felépítése nagyjából megegyezik az első nappal, természetesen egyes imák esetében a második napra előírt fejezetekkel. Némely templomokban, így a mienkben is, szokás, hogy a második napon rövidebb a szertartás, mert utána, dél körül, mintegy egyórás gyerek-istentiszteletet is tartunk. Ezen kisiskolás kortól egészen bár és bát micva korig vesznek részt a gyerekek.

Ezt is a rabbi vezeti le, általában gyerek-közreműködőkkel, akik a liturgiából kiválasztott részeket éneklik. Erre próbák vannak már egy hónappal korábban. A rabbi a gyerekek számára érthető módon elmagyarázza az ünnep jelentőségét, a szokásokat, a szertartási elemeket. Itt is van sófárfúvás, és a gyerekközösség sokszor nagyobb figyelemmel kíséri az istentiszteletet, mint a felnőttek. A még kisebbek számára is van egy kis istentiszteletünk. Óvodásoknak az első napon egy 30–40 perces, játékkal, énekkel megtűzdelt kis szertartást tartunk.

Az első nap a főistentisztelettel párhuzamosan ifjúsági istentisztelet van a kistemplomban, melyet a 14 és 18 év közöttiek látogatnak, és mások is, akik egy rövidebb, összevontabb szertartást kívánnak. Ezt egy vendégrabbi és egy kántorhallgató vezeti, néhány fiatal közreműködésével. Az első nap délutánján (kivéve, ha szombatra esik) hagyományos módon megtartjuk a táslich szertartását a templomunk előtti kis tónál.

Azt kérdezi valaki: hányan vannak összesen ezeken az ünnepi istentiszteleteken? Az én közösségem 900 családot számlál, mely lélekszámban, gyerekeket is beleértve, mintegy 2500 főt tesz ki. Ezeknek a többsége valamelyik szertartáson, vagy legalábbis annak egy részén, jelen van. A főistentisztelet fontos momentumainál nem ritka az 1200–1400 személy. Az ifjúsági istentiszteleten mintegy 120–150 fiatal van jelen. A második napi gyerek-istentiszteleten a szülőkkel együtt jóval kétszázon felül vagyunk, az óvódásokén pedig általában 40–50 a létszám.

(folytatjuk)

DEUTSCH GÁBOR

A fiatalember és a lépcsők

Debrecen kihagyhatatlan. Ha leírjuk egyik-másik beszélgetőpartnerünk életét, ismertetve munkásságát, a cívisváros neve mint születési hely vagy iskola, szolgálati objektum, gyár, közeli hozzátartozó, nyugvó sírja, szinte bizonyos, hogy említésre kerül. Így jártam, amikor *Petri Lászlót,* a UJS, a Zsidó Fiatalok Magyarországi Egyesülete egyik vezetőjét szólásra bírtam. Első két szava: Debrecenben születtem. Az ottani hitközség meghatározó személyisége javasolta neki, alakítsanak szekuláris ifjúsági klubot, hogy elérjék azon fiatalokat, akiket a vallási életbe nem tudtak bevonni. Rendeztek egy konferenciát a tudományok iránt érdeklődők számára, este egy lazább koncertet. Azután a hitközség sajnos már elhunyt alelnökének, *Gervai Tamásnak* fotóit állították ki az egyetem díszudvarában, reprezentatív környezetben. A téma Jeruzsálem háromezer éves évfordulója volt. Meghívták a református és katolikus püspök urakat, Vajda Mihályt a filozófia szakról, a Mazsihiszt *Zoltai Gusztáv* képviselte. A rendezvényről a tévé is tudósított. Az esti koncertre a Budapest Klezmer Bandet sikerült megnyerni. Szándékosan nem a hitközség épületében, hanem az egyetemen rendezték az ünnepséget, hogy a város magáénak érezze az eseményt. Az év végén Jeruzsálemben számba vették a debreceni szimpóziumot, és *Ehud Olmert,* az ismert politikus, akkor Jeruzsálem főpolgármestere, elismerő oklevélben részesítette a szervezőket. Nem megfeledkezve *Járon Mayerről,* a nagykövetség másodtitkáráról, akivel Lászlónak jó kapcsolatot sikerült kiépíteni.

Második lépésként megalakították *Kiss Ildikóval* a UJS debreceni szervezetét. Sok segítséget kaptak egy izraeli házaspártól, az iraki származású Nátántól és a magyar Katitól, akik a Hábonim küldöttei voltak a városban. Munkájuk nem volt eredménytelen, de nem kevesen voltak, akiket ők sem tudtak meghódítani. Felbuzdulva az első konferencia sikerén, a Kossuth Lajos Tudományegyetem (ma már Debreceni Egyetem) dísztermében *Bassa György* rektor hathatós segítségével újabb konferenciát szerveztek „Mondj nemet a rasszizmusra" címmel. Erre már különböző kisebbségeket – pl. romákat is – meghívtak, hogy egymással is megvitassák a komoly problémát, megközelítve történelmi oldalról, valamint a mai okokat, jelenségeket is felvetve, és a megoldást keresve. Támogatást kaptak a Mazsihisztől, a Roma Alapítványtól és a várostól. A sajtóvisszhang kedvezőnek bizonyult. A UJS országos szervezetének elnöke közölte, hogy zarándokutat szerveznek Auschwitzba a fiatalok számára. Debrecenben is élénk volt az érdeklődés. Megtöltöttek két nagy autóbuszt. Az emlékezetes és sikeres útra elkísérte a helyi televízió, film is készült belőle.

Nyitottak a környék fiataljai felé. Például Nyíregyházáról szinte rendszeresen jártak a foglalkozásokra. Pesten többször rendeztek szemináriumot, amelyen részt vettek debreceniek is. Sőt, Izraelben is voltak továbbképzések. 2001-ig vezette László a debreceni UJS csoportot. Ez ugyan magyar mozgalom, de kapcsolatot találtak a Szochnuttal, a Jointtal, *Israel Sela* igazgató támogatásával helyiséghez jutottak, mert addig Nátánék lakásán húzták meg magukat.

Tanulmányait közben folytatta, levizsgázott az egyetem szociálpolitika szakán. Megismerkedett *Rónai Pistivel* – Ancsellel –, *Ádám Emil* komponista-karmester unokájával, aki mint a rabbiképző végzős hallgatója a gyakorlatot, a hétvégeket, a sábbátot, a városban töltötte. Ez az ismeretség egy lépcsőfokot jelentett a vallás felé. Amikor Petri László Pestre költözött, Ancseltől hallotta, hogy létezik ortodoxia. Bemutatta *Zév Paskesznak,* aki kolelt szervezett a Dob utca 35.-ben. Zév Paskesz igen szívélyesen fogadta. Lakásról, szállásról kellett gondoskodnia, de segítségére sietett *ráv Rokiáh,* a Wesselényi utcai alapítványi iskola vallási igazgatója. Mint mondta, nála elég nagy a lakás, akad szoba számára. Egyébként egy jó humorú, magas termetű, nagyhangú, de igen kedélyes, nyíltszívű embert ismert meg az igazgatóban. A kolelban jól érezte magát. Sokat tanult ott, számára újdonságokat, és akkor kezdett el járni a Visegrádi utcai pesti súlba, ahová a kolelből és a UJS köréből többen is jártak. Ennek előzménye van.

Arról már beszéltünk, hogy ez egy szekuláris szervezet, amely a zsidóságot nem elsősorban vallásnak, hanem hagyományokkal rendelkező kultúrának fogta fel. Rendeztek mint programot széderestét, chanukkagyertyát is gyújtottak. De László érezte, hogy ez nem az igazi. Imádkozni a többség nem tudott, még a betűket sem ismerték, a vallás lényeget nem értették. A gondot elmondta a szervezet elnökének, *Répás Péternek,* aki tanácsolta, keresse meg a Maimonidesz Kört. Ennek vezetője annak idején *Bíró Tamás* volt. A tagok között találhatta *Bárász Tamást, Mogyoró Andrást.* Ezen fiatalok rendszeresen jártak a Visegrádiba. Javaslatukra megszervezték a kilencvenes évek felé az Alef Bész tábort. Az első összejövetel színhelyéül Debrecent választották.

Számos klub vezetője jelent meg, például *Gádor György,* a Páva utcai körzet – azóta doktor – elnöke, *Kürti Csaba,* aki jelenleg is közösségi honlapot vezet, *Németh Zoli,* aki pszichológiából doktori vizsgára készül. Az előadók a Maimonidesz Körből kerültek ki. Egész napos penzumok voltak. Reggel fél nyolcra mentek a templomba, reggeli után tanultak írni-olvasni és tanulmányozták az imák lényegét, valamint a viselkedést ima közben. Mikor kell felállni, meghajolni, leülni, általában viselkedni az imaházban. Közeledtek a valláshoz, megismerve a szokásokat, szabályokat. Valószínűleg rájöttek, hogy a szekularizáció ugyan lehet az első lépcső, de a zsidóság vallás nélkül nem létezik, ezért grádicsról grádicsra el kell jutni hozzá. A mélyvízbe fejest ugrani csak annak lehet, aki tud úszni. Évről évre rendezték meg a tábort, különböző helyeken. Tartottak sábbátonokat (hétvégéket), megismerve a szent nap lényegét, kötelmeit és tilalmait, hagyományos ételeit. Akkoriban a sábbátonok még unikumnak számítottak. Az Áráchim rendezett néhányat *Jári* rabbi vezetésével.

Ráv Rokiáh után a Wesselényi utcai iskola vallási igazgatója *Dov Lévi* lett, aki Szentendrén is tartott hétvégét, amelyre elhozta az alapítványi iskola hallgatóit. A nevekből ítélve nem csodálkozhatunk, hogy a Visegrádi utcai sült választotta László, hiszen a Maimonidesz Kör tagjai, valamint Dov Lévi is ott imádkoztak.

Egy napon megkérdezte tőle Zév Paskesz, nem lenne-e kedve Izraelbe utazni egy jesivába. Halasztást kért az egyetemen, és közel száz napig hallgatta a Tóra de Emuna előadásait. Magyar fiúk már tanultak ott, őket külön oktatták a magyar nyelven beszélő rabbik. *Ráv Zitter* Pesten a Wesselényiben már okított, ő vezette a magyar csoportot. Ott ismerte meg *Dávid Keletit.* Jeruzsálemben, az ortodox környezetben László sokat tanult. Az előadásokat követni tudta, mert vigyáztak, hogy nyelvi nehézség ne gátolja őket. A szemeszter után László visszatért Debrecenbe a tanulmányaihoz. 2004-ben ráv Keleti Magyarországra jött, megkereste őt. Azt hangsúlyozni szinte felesleges, hogy ráv Dávid Keleti is Debrecenben született. Elkísérte szülőföldjére, Debrecenbe, Miskolcra, Munkácsra, tanulmányozták az egykori nagy múltú hitközségek jelenét. Egy idő után *Steinemann* rabbi biztatására Lativ néven ráv Keleti kolelt szervezett Pesten. Vagy tíz fiatal jött feleségestül Magyarországra azzal a feladattal, hogy családi körülmények között mutatják be a valláshoz most közeledőknek a zsidó otthont, a kóser étkezést, az ünnepeket. A feleségek foglalkoznak a hölgyekkel, a férfiak tanulnak a fiúkkal. Ez szépen indult, eredményesnek is bizonyult, csak sajnos anyagi okok miatt nem lehetett hosszú életű. Egyébként a Dessewffy utcába jártak imádkozni. De ami megmaradt a Lativból – és ez a zsidó reneszánszot hirdeti –, hogy kb. 20 fiatal, főleg egyetemi hallgatók, fiúk-lányok, ki-ki a megfelelő szinten hallgatja hetenként kétszer a nívós előadásokat vallásról, történelemről. Utaztak Jeruzsálembe és számos helyre. László is vallja most már, hogy a vallás nem egy része a zsidóságnak, hanem annak meghatározója. Ezt igen tekintélyes emberek hangoztatják, és László nem kételkedik benne, de tapasztalatból tudja, hogy a lépcsők igen fontosak. A szekularizációról elmondottuk, hogy lehet az első lépcső, akkor van igazán értelme. De az olyan programok, mint az Alef Bész tábor, vagy a szarvasi, lehetnek és sokaknak lettek is a következő lépcsők. Megjárni a grádicsokat nem kis feladat, de ismerünk számos fiatalt, akik megjárták a „hadak útját", és most esetleg itthon vagy külföldön komoly funkciót töltenek be, vagy állandó tagjai valamelyik gyülekezetnek. Sokan járnak az ORZSE egyik vagy másik szakára, ahol László is megfordult. Több olyan műhely van, ahol jó előadásokat tartanak, tartalmas hétvégéket rendeznek, más műhelyek színvonalas könyveket adnak ki. Bízva bízunk abban, hogy ezen műhelyek hallgatói rátalálnak előbb-utóbb a különböző közösségekre. László mindezt megerősíti, megérezte, és ezért kereste a Maimonidesz Kört. Ne felejtsük el, a Maimonidesz Kör a UJS keretében jött létre. A UJS debreceni csoportját két évig vezette, később egy budapesti kulturális klubot szervezett. Megismerkedésünk a Visegrádi utcai sülben történt, amelynek gyakori vendége, sőt törzstagja.

Írásunkban több név szerepel, és még többet is lehetett volna említeni, akik e lépcsőfokokat megjárták. Lászlót akár tanúnak is tekinthetjük. Tehát járható ez a lépcső, tessék bátran rálépni, több az a műhely, amely a folytatáshoz kitárja kapuját, lehet a grádicsokon haladni.

Legyen áldott az adományozó!

Ki laj jechdál evjajn mikerev hoórec – mert nem fog kifogyni a szűkölködő az országból.

Pár hónapja összetalálkoztam egy külföldön élő, magyar származású hittestvérünkkel, akivel beszélgetni kezdtem a magyar zsidóság szociális ellátottságáról.

Hamar kiderült, egyre több a rászoruló, és egyre kevesebb pénz van arra, hogy támogatást tudjunk adni. Évek óta tudjuk, hogy a soá után született generációt nem vagyunk, nem leszünk képesek megfelelően segíteni, forrásaink csökkennek, a vészkorszak borzalmait elszenvedett családtagok elmennek, maguk után csak keveset hagyva.

Ez a – szintén holokausztot túlélt – hittestvérünk a beszélgetésünket követően hazautazott. Majd egy hónappal ezelőtt felhívott, és arról értesített, hogy saját – nem túl nagy – vagyonából egymillió Ft-ot elküld, hogy azt rajs hásónó előtt 50 rászorultnak szét tudjuk osztani.

Évek óta nem érkezett ilyen összegű adomány a Hitközséghez. Közel ekkora sem. Híveink saját közösségükben snóderolnak, a körzet fenntartásához. Templomainkban azoknak a híveinknek, akikről tudjuk, hogy segíteni kell, segítünk. De ez most mégis más. Valakit megérintett a régi idők szele, visszagondolt gyermekkorára, amikor azt tapasztalta, azt hallotta, hogy adományokat osztanak szét a rászorultak között, és látta azok boldogságát, akik kaphattak a segítségből. Nem tudunk NEKI elég hálásak lenni most. Mi, akik szétoszthattuk, és azok, akik kapták. Csak remélhetjük, hogy ez a micve – közeledvén az új évhez – másokat is elgondolkodtat, és aki teheti, ad. Mindig van 50 ember, akinek kell a segítség.

Szombaton az egyik hívünkkel találkoztam a templomban. Ott mondtam meg neki, hogy adományozónk segítségével a gyerek beiskolázása talán egy kicsit könnyebb lesz. Sírva fakadt. Én is.

Ezekért az örömkönnyekért mindannyiunknak megérte.

Kérjük a Jóteremtő áldását az adományozóra, és kérjük, hogy sokasítsa meg az ilyen gondolatot és tettet másokban is.

Frölich Kati

A 14. Zsidó Nyári Fesztiválról jelentjük (1.)

A 14. Zsidó Nyári Fesztivál programsorozatát megnyitó rendezvényt a hagyományos helyszínen, a budapesti zsidónegyed egyik legigényesebben felújított épületegyüttesében, a Gozsdu-udvarban tartották. Az óriási terület mindkét oldalán fergeteges vásári (s nem bazári) hangulat, szemet gyönyörködtető és valóban szinte minden igényt kielégítő látni-, kóstolni-, hallgatni-, vásárolni való fogadta az ideérkezőket.

Voltak ötvösremekek, kézzel festett ipar- és képzőművészeti termékek, antik és új kiadású könyvek az Ulpius, a Múlt és Jövő kínálatában, biotermékek a Hollán utcából, a napfényben szikrázóan csillogó Tiffany-alkotások, judaikák, asztalka az Új Élet és a Remény, valamint a ZSIKK számára – utóbbi helyen kvízeket lehetett kitölteni, és a különféle fesztiválprogramokra jegyeket vásárolni. Az Israel Sela lakóotthonban élők míves kis alkotásaikat kínálták, (nem kóser) sóleteket pedig a Spinoza, a Symbol, a Yiddishe Mamma Mia és egy kis családi vállalkozás készített.

A hivatalos megnyitás előtt a színpadot a Zmirim uralta, megszokott repertoárjukkal rukkoltak ki a csapat zenészei: Vajda Tibor (dob), Vidák András (szaxofon), Tóth Bence (szaxofon), Ben-Yami Maia (fuvola), Ben-Yami Jotham és Biljarszki Dániel (zongora), Biljarszki Maxim (harmonika), Jakucs Rita (klarinét), Kiss Bálint (basszusgitár).

Fél 12-kor lépett a színpadra Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató, aki üdvözölte a megjelenteket, Kovács Zoltán államtitkárt, Feldmájer Péter Mazsihisz-elnököt és a rabbikar tagjait, majd elmondta: ez a remek rendezvény nemcsak a zsidóké, hanem Magyarországé, ahol a zsidóság sok évszázada honos, és csaknem két évszázada jogilag is szabad és egyenjogú.

„Ma azonban, ezt a fórumot is felhasználva, szeretnék szólni valami fontos dologról. Mintha Magyarországon az utóbbi időben kezdene megváltozni – egyelőre csak a szavak szelleme. Még kizárólag a szelleme, és reméljük, ez így is marad. Olyan ez, mintha egy hordó nemes óborba valaki pohárnyi kátrányt öntene. Amitől az aszú értékét veszti.

A befogadó, a toleráns magyar szellem, amely Szent István hagyatékát éppúgy jelenti, mint a modern korok kiemelkedő progresszív politikusainak álláspontját, a rendszerváltás után egyértelműen megújhodott. Ma is ez Magyarország társadalmi alapállása, és ezt a teremtő konszenzust néhány ultrajobboldali, egyértelműen náci kijelentés erősen megkérdőjelezte. Rongyosvitézek és betyárkapitányok, jobbra át!-ot szívesen vezénylő országgyűlési képviselők ragadtatták magukat ocsmány és ádáz kijelentésekre. Mondható az, hogy ezek magánhasználatra szánt fenyegetések voltak, privát szavak, ami mellesleg nem igaz. Mert az igék és az állítmányok súlya olyan volt, ami megkívánta, megkövetelte volna minden hivatalos és nem hivatalos részről a legélesebb tiltakozást. Hogy ne legyen kétség senkiben afelől: Magyarországon nincs helye a rasszista, antiszemita és gyűlölködő megnyilatkozásoknak! Ha meg ilyen elhangzik, a magyar hivatalos tényezők azonnal újra és újra jelentsék ki: a megsértettekkel, a fenyegetettekkel szolidárisak, mellettük állnak, és elítélik a veszélyes, útszéli nézeteket. Pontosan tudjuk, hogy a Magyarországot vezető politikai erő ezt így gondolja, hiszen meggyőződéséről ebben az összefüggésben már nyilatkozott. De ha bárki a nyilvánosság előtt ennek az ellenkezőjét bizonygatja, mint most történt a Magyar Szigeten és máshol, bizony újra fel kell emelni a tiltakozó kezet, és el kell ismételni: nem, Magyarország nem ez; Magyarország demokratikus jogállam, Európa része és az európai gondolat hordozója.

A Zsidó Nyári Fesztivál másfél évtizede ezt a szellemet kívánja reprezentálni a művészet, a zene, a szó, a tánc nyelvén. Hogy a magyarországi zsidóság otthonának tekinti a magyar hazát, anyanyelvének a magyart, sorsának a nemzet történelmét. Cserébe egyenjogúságot kér, a nemzetet alkotóknak kijáró azonos megbecsülést. A magyarországi zsidóság nem kíván a szülőföldjén bűnbak lenni, akit megvádolnak származásáért, elítélnek vallásáért."

Ezután Kovács Zoltán, a kormányzati kommunikációért felelős államtitkár megnyitó szavai hangzottak el. Goethétől idézett: „Vajon az igaz toleranciának türelmesnek kell-e lennie az azt tagadókkal szemben is? Semmiképpen. A toleranciát elutasítók mindig tettre készek és cselekvők, őket csak cselekvőn és tettre készen lehet korlátok között tartani." Majd hangsúlyozta: a Zsidó Nyári Fesztivál e szellemben fogant, és őrzi is ezt a hagyományt. „A magyar kormány az elmúlt évben tanúbizonyságot tett arról, hogy maximálisan partner ebben a törekvésben. Új alapokra helyeztük az együttműködést a zsidó közösségekkel, és nyitott, őszinte viszonyra törekszünk, garanciájául annak, hogy ami 1998-ban például a Zsidó Nyári Fesztivállal elindult, részünkről partnerségre talál, és megkapja a szükséges támogatást."

Az államtitkár elmondta: abban az 1901-ben épült Gozsdu-udvarban vagyunk, amely egy közép-európai zsidó ember hagyatékából, illetve az abból létrehozott alapítványból épült, amely alapítvány komoly támogatást nyújtott a 20. század elejének magyar kultúrájához.

Majd kiemelte: az elmúlt évszázad megpróbáltatásai megkísérelték mesterségesen széttörni ezt a szerves kapcsolódást, végül reményének adott hangot, hogy a Zsidó Nyári Fesztivál, mint a zsidó kulturális reneszánsz egyik jelensége és a zsidó közösségek más erőfeszítései organikusan fognak illeszkedni Magyarország megújulásához, a közép-európai kultúrához, amelynek lényege épp az, hogy sokszínű, toleráns és befogadó.

A hivatalos megnyitó után ismét a Zmirim lépett a színpadra, és kitűnő zenei aláfestést adott a Gozsdu-udvar hangulatának, látványának.

A világzene kelet-európai csillagai a Dohányban

Sok szempontból egyedülálló, műfajában kivételes esemény volt a világzene kelet-európai csillagainak: Lajkó Félix hegedűvirtuóznak, a Balogh Kálmán Gipsy Cimbalom Bandnek és Marko Markovic trombitaművésznek a fellépése a Dohány utcai zsinagógában.

A legendás, nagy formátumú előadókat együtt, egy színpadon látni, hallani meghatározó élmény volt. A más és más zenei irányzat, hangzásvilág, repertoár mellett érvényesülhetett minden szólista egyéni látásmódja, hangszeres tudása, a magyar és a balkáni népzene, a cigányzene édes-bús, majd fergeteges elemei és motivációi.

A kétrészes estet a fesztivál házigazdájaként Alföldi Zoltán konferálta.

A program első felében a hetes formációban felálló együttes sok más mellett erdélyi cigány dalokat, friss csárdást, majd egy ún. „zsidó hangolású" számot mutatott be – egy nagy elődre emlékezve. A hangzás tekintetében kiváló kis darab megszólaltatója az Emerton-díjas Balogh Kálmán cimbalomművész volt, aki hosszú perceken keresztül szólistaként, az ujjaival keltette életre a hangszert. Amikor csatlakozott hozzá a zenekar, a keserédes dallam harsányabbá, vidámabbá formálódott.

Az „Elindultam szép hazámból" című dal, majd a lemezükön is szereplő „Hej, Dunáról" csupa improvizáció, sodró lendület, tökéletes összehangzással.

Lajkó Félix, a Vajdaságban született komponista és zenész, akinek első hangszere a citera volt, amúgy professzionális hegedűfutamairól ismert, egy interjúban elmondta: a koncertjein születő művek teljesen egyediek, nincsenek kottán rögzítve. Az emberek meghallgatják egyszer, aztán elszáll. Most pár perces zenélés után magával ragadta a több ezer fős közönséget. Marko Markovic, a Dél-Szerbiából származó zenész 12 éves kora óta tudatosan és óriási elhivatottsággal készült az apa, Boban nyomdokaiba lépni (aki 18. születésnapjára ajándékként a zenekart adta kirobbanó tehetségű fiának). 2002-től szólista is, napjainkra az előadott dallamok és számos filmzene szerzője, a társulat zenekarvezetője. Ezen az estén már színpadra lépésekor felizzott a helyiség levegője. Olyan erő, energia és vitalitás jellemezte játékát, hogy egy-egy darabnál a közönség többször is közbetapsolt.

Zoltai Gusztáv megnyitja a fesztivált

A koncert második részében Balogh Kálmán egy román cimbalmosra emlékezve játszott két számot, majd Marco következett, ezután Soós Imre színészre utalva a „Jaj de széles" című dal Kovács Ferenc előadásában. Egy furcsa ritmus, a tizenegy-nyolcados macedon-bolgár nóta Lajkó Félixszel, Marcóval és a teljes zenekarral szintén vastapsot kapott.

Több ráadásszámmal fejeződött be a fantasztikus este.

Gerendás és családja...

Lemezbemutató koncert volt Gerendás Péter előadóművész és (most még csak) félig-meddig családi zenekara közreműködésével.

Egy korábban vele készített interjúban azt nyilatkozta, zenéjében központi szerepet töltenek be az érzelmek, több motívumon keresztül is át- meg átívelve a számokon. Ilyen például a nő, a gyermekek, s legfontosabbként a humán értékek megfogalmazása: a szeretet szembeállítása a gyűlölettel.

Az apa, Gerendás Péter és több gyermeke is – a 11 éves Dani, aki tehetségét már hároméves korában megcsillantotta (dob, gitár, zongora), a huszonéves nagyfiú, Dávid (ezen az estén csak gitáron) és a szép szőke kis Hanna (fuvola, zongora, tangóharmonika) – elhivatott zenészek, akik a hangszerelésből eredően, és nem utolsósorban gazdasági okból is, két-három hangszeren is kiválóan játszanak.

A rendkívül közkedvelt művész több mint három évtizede van a pályán. Ez idő alatt dalszövegíróként mások mellett Zoránnak, Koncz Zsuzsának, Somló Tamásnak és Popper Péternek is időtálló számokat szerzett. 1988-tól – amikor első díjat nyert a Magyar dalok versenyén – 2010-ig 13 albuma jelent meg és fogyott el a polcokról. Érdemeit már 1994-ben Liszt-díjjal ismerték el, majd 1999-ben ő lett az Év Zeneszerzője és az Év Énekese is. 2001-ben a Radnóti Miklósról elnevezett díjban, 2004-ben Budapest-díjban, majd 2008-ban magas rangú kormánykitüntetésben részesült.

A Goldmark-termi koncert telt házat vonzott, úgy gondolom, ennél nagyobb befogadóképességű helyiséget is megtöltöttek volna az érdeklődők. A színpadkép (a feleség, Nóra ötlete-kivitelezése) egyszerűen remekre sikerült. Az elhangzó számok mondandójához igazodó korabeli, míves tárgyak eklektikus elrendezése tökéletesen igazodott az est hangulatához, eszmeiségéhez. A dalokról, még azok elhangzása előtt, néhány mondatos kis keletkezési, ok-okozati magyarázatot is adott a művész, elmondva például, miként történt, hogy őt jól ismerő barátja, Görcsöny polgármestere, Sz. Koncz István verseit is a zene köntösébe öltöztette.

A számok (Családregény, Barbara, Szerelemízű vasárnap délután, Így élnek ők ketten, Négy nap volt, Fahéjszagú ebéd, Lépcsőház, Tengeróceán, Száz luftballon, Epilógus, Úgy öleld a hegedű nyakát, Átölel a múlt, Elszállnék a széllel) Péter és korosztálya gyermekkorát hozta vissza, örömöket, bánatokat, nagy-nagy igazságokat körvonalazva. Ízek, illatok, szokások, tradíciók felidézése késztette időutazásra a közönséget.

A formációt Gerendás Péter (ének, gitár), Gerendás Dávid, Gerendás Dani, Gerendás Hanna, Rozsnyói Judit (hegedű), Koloss Krisztina (csellló) és Pengő Csaba (bőgő) alkották, felejthetetlen élményt szerezve, pedig nem könnyű, hanem emlékektől terhes szívvel távozott a hallgatóság a sokadik visszatapsolást követően.

gáljuli

Ketten beszélnek

Nem nehéz a dolga a kérdezőnek, ha Bodrogi Gyulát szóra akarja bírni, szívesen és színesen mesél magáról, pályatársakról, életfelfogásról és – érintőleg – magánügyekről. Kalmár Tibornak szinte csak mondatpöccintésekkel kellett terelgetnie a gyerekkori történetektől a Nemzet színésze címig eljutott művészt a Goldmark-teremben, a Zsidó Nyári Fesztivál programjaként tartott csevegés alkalmával.

Kulisszatitkokat ígért a cím, és a Bodrogi-rajongók valóban ritkábban mesélt történeteket hallhattak. Például azt, hogy ifjú (ám sokat költözködő) gyermekként miképpen csöppent bele a legkülönfélébb iskolai előadások főszerepeibe, amelyek utóbb az életét is meghatározták. Nevezetesen egy korai, tízévesen előadott, megríkató drámai monológ közben megszánta szüleit, akik a roppant hazafias szöveg hatására maguk is elpityeredtek. A jó gyermek – hogy helyre tegye a dolgokat – kicsi fintorral „beszélt ki" a jelenetből, hogy ami a színpadon történik, azt nem kell valóságként felfogni, minek következtében a könnytörölgetés villámsebesen alakult át kacagássá. Ekkor érezte meg, hogy a világon a két legszebb dolog: az embereket megríkatni és megnevettetni.

Mindenféle sikerei ellenére kemény és elszántan akart matematikatanár lenni – elgondoltam, milyen élvezetessé tehette volna az órákat... Ám a színház apránként teljesen elcsábította. Tündéri eset volt, mikor a nővére helyett elment a népi táncosok felvételijére, tulajdonképpen csupán azt bejelenteni, hogy a testvére megbetegedett. Ezt elmondani ugyan nem hagyták, viszont megtáncoltatták, majd felvették.

Szórakoztató volt visszaemlékezni Bodrogival a József Attila Színház korai éveire (hajjaj, ha belegondolunk, az is ötvenöt éves már), amikor mindenki Gyusziját Fodor Imre odacsábította (nem nagyon kellett csábítani), és a forradalom „politikai vétkesei" ott kerülhettek ismét színpad közelébe – vagyis káprázatos társulat jött össze: Gobbi Hildával, Ráday Imrével, a szintén foltos múltúnak titulált Darvas Ivánnal, Sinkovits Imrével. És nem elég, hogy – bizonyára protokolláris okok miatt – a többi színházhoz hasonlóan feledhető értékű darabokat IS be kellett mutatniuk, ezek a jó esetben is csak közepes alkotások megőrződtek az emlékezetben, mert orbitális bakik vagy színpadi röhögtetések tették feledhetetlenné.

Mint például a Merénylet című alkotást, melyben Lenint operálják egy takarás (függöny) mögött, és a népbiztosok tárgyalásával párhuzamosan folyó műtét során az egyik sebész felkiált: Megvan az egyik lövedék, de nem találom a másik golyóját! Avagy: Leninnek a gyógyuláshoz citromra van szüksége, de se Moszkva egén, se földjén, de még az amerikai követségen sem kerül elő az életmentő gyümölcs. És ekkor Bujtor István (a közönségnek háttal, de a vele szemközt ülő népbiztosoknak mutatva) a zsebéből előhúzza, s így súg feléjük: Nekem van citromom, de juszt sem adok belőle!

Szóval a nevettetés köré gyűltek Kalmár Tibor kérdései, aki jó moderátor módjára háttérbe vonult, de azért egy komoly kérdést nekiszegezett egykori kollégájának (és színiakadémiai tanítványának) arról, vajon milyennek látja a József Attila Színház jövőjét. Bodrogi pedig – örök optimista lévén – abban reménykedik, hogy Nemcsák Károly jó darabokat fog felújítani és válogatni, és a produkciók ismét hozzák azt a népszerűséget, amit a színház valaha már megszerzett.

A beszélgetést számos tévéfelvétel bejátszása élénkítette. A válogatásnak azonban az archívumok lehetőségei határokat szabtak, így hát kerültek bele kevésbé jó darabok is. Mégis a nézők emlékezetében minden bizonnyal inkább az este derűje, hangulata marad meg, és persze a két Bodrogi-klasszikus. Az egyik: a rádióstúdióban gazemberkedő segédszínész, aki a (szándékosan gyengére írt) jelenetet úgy tudja természetes nevetésekkel feldúsítani, hogy a két színészt összevarrja, ellopja mikrofonjaikat, vagyis nevetést indukál. A másik a szinte felülmúlhatatlan szilveszteri kívánságdarab: az Óvszervásárlás...

Pressburger: családregények szereplője

Néha keresve a szavakat, néha drámai szünetekkel felelve, megindító pillanatokat hozott a Goldmark-teremben Giorgio Pressburger, a jelenkor leghíresebb élő magyar olasza. Kétgyökerű író, háta mögött kötetekkel, rádió- és tévéjátékokkal; színház- és filmrendező, nem a könnyű műfaj embere. Túlélte a holokausztot, és 19 évesen elhagyta hűtlen hazáját.

Váradi Júlia kérdései a régi ismerős-barát legfrissebb filmjére irányultak, melyet szeptember elején mutatnak be a velencei filmfesztiválon. Az esten a vendégek között jelen volt Schweitzer József főrabbi is.

„A sötétség mögött" rövid részlete megpendített valamit abból, hogy a szerző bármiről képes olyan művet alkotni, aminek befogadása után nehezebben alszunk. Az új kísérleti film korunk egyik nagy prózaírója-

nak, Claudio Magrisnak a műve alapján készült, és azt a kérdést feszegeti, képes-e követni a túlvilágra Euridiké jét napjaink Orfeusza. A művet a szerzői film kategóriájában vetítik Velencében.

Pressburger mesélt egy keveset a gyermekkoráról, családjáról is, majd arról, hogyan került Triesztbe, és hogy mindenképpen filmet akart készíteni és írni. Fölemlegette azt az anekdotikus helyzetet, hogy első novelláskötetének anyagával ajtót mutatott neki a kiadója: „Tessék előbb regényt írni, majd utána lehet szó a (kvázi melléktermék) novellákról..

Talán ennek köszönhető, hogy tömérdek műhöz adta a tehetségét, dramaturgként, fordítóként, és persze rendezőként is. Szóba került élete egyik főműve, az észak-olaszországi Cividale Del Friuliba összehozott Mittelfest, a közép-európai kulturális fesztivál, ahol immár huszadik éve találkoznak színházi és nem színházi, kísérletező emberek, és egy nyelvet beszélnek. De ezt csak átvitt értelemben lehet érteni, hiszen Pressburger épp azt a szívfájdítóan boldogító pillanatot idézte fel, amikor két évtizeddel ezelőtt a városka főterén hét nemzet nyelvén beszéltek egyszerre. Olyan népek, amelyek addig aligha találkozhattak egyidejűleg.

És ez már át is vezetett egy másik rövidfilmhez, amelyet érdemes részletesebben is felidézni. A Rasszizmus 1993 alig negyedórás, de olyasmiket gyűjtött egybe, hogy a moderátor Váradi Júlia előbb megszavaztatta a nézőket, valóban akarják-e látni, mert igen kemény, durva a mű.

A rövidfilm főhőse (Paolo Bonacelli kiváló alakítása) Rómából utazik Pozsonyba, a kiskutyájával. Neki magyarázza, mivel a kis kedvenc összekapott egy más fajtából való ebbel, hogy nem helyes a fogat fogért elv gyakorlatba ültetése. Aztán aludni próbál, de a fajták közötti összecsapás rémesnél rémesebb gondolatokat idéz fel benne. Az utazó voltaképpen csak végigszenvedője rémálmainak a dél-afrikai apartheid fehér gyilkosairól, a deportálásra összetereltek hétköznapi megköpködéséről, a koncentrációs táborok hekatombáiról, az apácákat vagy férfiakat megerőszakoló katonákról, a nagyvárosok páriáit agyonverő motorbiciklis bandákról, a zsidótemetők meggyalázóiról, a széteső Jugoszlávia belső/külső háborúiról. Ahol is mindig egy a koncepció: semmisítsd meg a másmilyen embert. Mert más.

Nagyon nyomasztó, és sajnos nagyon jó mű, változatlan érvényességgel.

A rendező még hozzáfűzte, a film rémálmaiban a főhős újra átéli három nagyszerű ember, az író Primo Levi, a tudós Bruno Bettelheim, a költő-műfordító Paul Celan maga választotta halálát – mert egyikük sem bírta teljességgel feldolgozni a holokauszt tragédiáját.

A kérdésre, hogyan látja olasz és magyar környezetben a rasszizmust és az antiszemitizmust, Giorgio Pressburger olyan választ adott, amit lehet meglepőnek és lehet kézenfekvőnek is tekinteni.

Azt mondta, hogy az olaszoktól idegen az antiszemitizmus, ő maga sosem tapasztalta, habár a rasszizmust igen, amikor a fekete bőrű játékosok fociznak. És azt is felvetette, hogy egyes politikusoknak érdekükben áll az antiszemitizmust fenntartani.

Magyarországon megjelent műveiről beszélgetve előbb A zöld elefántról esett szó, mely egyik álmának volt a szereplője, és amely könyvvé úgy változott, hogy ikertestvérével, Nicolával közösen írták meg a család regényét, a családét, melyben a papának valamilyen küldetése van, de ezt a leszármazók fogják valóra váltani. A másik A müncheni óra című, amely számba veszi, hogy ki mindenki volt szegről-végről rokona az immár hazajáró írónak, Heinétől Marxig és a Mendelssohnokig. Mert mindig felbukkant az életrajzokban egy Pressburger. Ez a másik családregény pedig felidézett egy hasonló, korábbi nagy összefoglalást, Esterházy Péterét, hiszen a Harmónia caelestis olaszra fordítója éppen Giorgio Pressburger volt.

Nem volt könnyű, felhőtlen mulatság a fesztiválnak ez az estje, de felébresztette a vágyat, hogy újra kézbe vegyünk régebben már olvasott könyveket.

BJI

Izraeliek ismét az Urániában

Minden férfiban ott él az igazi hős: a jóképű, a bátor, az elbűvölő. Az, aki tudja, mit akar, és főként, akitől elalélnak a nők. Egy macsó – olyan, mint Humphrey Bogart a Casablancában. De mi van akkor, ha ez a férfi a valóságban alacsony, csúnya, keszeg kis ember, akit még a felesége is faképnél hagy? Hát megpróbálja utánozni Humphrey-t. Persze nem sikerül.

Woody Allen híres darabjában, a Játszd újra, Sam!-ben ezúttal Guri Alfi csetlik-botlik a nők körül. Ő ügyetlenkedi el sorra a randevúkat, tőle menekül a szebbik nem, mint a tűztől. Az izraeli Beer-Sheva Színház előadásának főszereplője ritka színészi erényről tesz tanúbizonyságot: képes tökéletesen a saját arcára formálni az ismert karaktert. A nézőnek, bár látta Woody Allennel a régi filmadaptációt, egy pillanatig sincs hiányérzete, hogy nem a legendás amerikai komikust figyelheti. Alfi meg sem próbálja utánozni őt. Neki saját eszköztára van: a suta mozdulatok, félszeg megnyilvánulások sora, a düh, amit önnön tehetetlensége felett érez, mind az övé. Már az első pillanatban meg lehet szeretni őt, mert hitelesen sugározza: mindannyian ilyenek vagyunk. Bizonytalanok, kishitűek, kétségekkel telve önmagunkról – arról, hogy sikeresek lehetünk-e egyáltalán. Hiszen ugyanúgy csetlünk-botlunk az élet színpadán, mint a színpadi Allan a nők közt.

Guri Alfi méltó partnere a játékban a Lindát játszó Efrat Boimvald és a Dicket alakító Gay Loel. A baráti házaspár, akik segíteni akarnak Allannek a párkeresésben. A férfi elfoglalt üzletemberként elhanyagolja feleségét, Linda egyre több időt tölt a csüggedt Allennel, vigasztalva és bátorítva őt. A sztori ismert és ismerős – Linda és Allan egymás karjaiban köt ki. Allan választás elé kerül: az együtt töltött éjszaka után folytassa-e a viszonyt Lindával, vagy engedje el a nőt? Mondjon le róla, mint Humphrey Bogart Ingrid Bergmanról a Casablancában? És Allan, aki eddig mindenben határozatlan volt, példaképe sugallatára meghozza a döntést. Búcsút int Lindának. Mert az igazi férfi talpig becsületes – a szerelemben és a barátságban is. S akkor egy csapásra minden megváltozik. Allan magára talál, nem próbálja tovább Bogartot utánozni, és így már őrá, az önmagát adó, őszinte férfira is rátalál a hozzáillő nő.

Méltán lett vendége a 14. Zsidó Nyári Fesztiválnak a tavalyi szereplés után idén is a Beer-Sheva Színház. Az Izraeli Színházi Akadémia áprilisban az Év Legjobb Komédiája elnevezésű díjjal tüntette ki az előadást. S mivel a budapesti Uránia Filmszínházban a színpad felett magyar felirattal látható, Ilan Eldad rendező és színészei azt is jó szórakozással ajándékozzák meg, aki nem tud héberül. Gay Loel (Dick) szürke öltönyében, mindig-rohanásával, a tőzsde miatti idegeskedésével, állandó üzletitelefon-akcióival maga a megtestesült 21. századi menedzser. Efrat Boimvald (Linda) az örök női erényekkel felvértezett asszony: puha, kedves, érzékeny, segítőkész, dédelgető. Merav Shirom pedig valóságos kaméleon. Csodás alakváltásokra képes, így időnként teljességgel hihetetlen, hogy egy személyben ő játssza Allan üresfejű exfeleségét, majd különböző randevúpartnernőit: a visszafogott illedelmest, az értelmiségi hippit, a diszkótáncos szexit, sőt, az utolsó jelenetben a normális szomszéd lányt is, akivel a főhős végül összejön. A közönség nevetése újra és újra felharsan, márpedig az ember hálás annak, aki megnevetteti. Mert, ahogy a darab szerzője, a brooklyni zsidó családban született Woody Allen mondta: a komédia gyógyítja a zsidók lelkét.

A színpadkép otthonosan egyszerű és funkcionális, nem ijeszt el semmiféle extravagáns minimalizmussal vagy alternatív, forgóképes-csapóajtós megoldásokkal. Egyetlen szoba az egész, kanapéval, székekkel, dohányzóasztallal. Itt az emberé a főszerep, sugallja a díszlet – Ilan Eldad színészközpontú rendező. Ugyanakkor, amint a színpad törvényeihez illik, minden tárgynak megvan a rendeltetése. Az ajtón bejönnek és kimennek, a fogasra kabátot akasztanak, a telefonon telefonálnak, az újságokba beleolvasnak. Még a vázák és a hanglemezek sem maradnak tétlenek, azokat ugyanis állandóan felborogatja vagy elejti a saját lábaiban is elbotló Allan.

S ott van a tévé, amely egyszerre valóságos és képzeletbeli, ezért is áll a többi berendezési tárgytól elkülönülve. Benne jelenik meg újra és újra Humphrey Bogart (Menashe Noy), mintegy Allan belső képernyőjén magyarázva, milyen az igazi férfi.

Ám az egyszerű szoba hátterében mégis van egy misztikus elem: a mozivászon, a televízió nagy elődje. Ezen tűnnek fel az előadás nyitányaként, majd a színpadi történéseket aláfestve az élő zongorajátékkal kísért, híres-nagy fekete-fehér filmek. Képek a mozi hőskorából: Stan és Pan, Dorothy kis csapatával az Ózból, A muzsika hangjának kockái, és persze a Casablancából Humphrey Bogart és Ingrid Bergman nagyjelenete.

Mozi és színház. Két varázslatos világ, amelyekben otthon vagyunk, mert mi vagyunk a hősei. Férfiak és nők, akik néha csetlőn-botlón, de igyekszünk helytállni életünk világot jelentő deszkáin. S ez, ha őszinte önmagunkat adjuk, egyszer csak, szinte észrevétlenül, sikerül.

Székhelyi „zsidentitása”

A Terézvárosban és az Erzsébetvárosban nőtt fel, s ez, mint mondja, megalapozta „zsidentitását”. Ízig-vérig színpadi színész, ugyanakkor se szeri, se száma a tévéfilmeknek, amelyekben szerepelt. Rendezőként is sikeres. Székhelyi József portréja Kulisszatitkok címmel a Goldmark-terem pódiumán rajzolódott ki. Beszélgetőtársa Kalmár Tibor rendező volt.

Sem elsőre, sem másodszorra nem vették fel a Színművészeti Főiskolára. A második kudarc oka Piros Ildikó volt, akit Székhelyi vesztére a vizsga előtt pillantott meg a folyosón. Olyan gyönyörű lányt még életében nem látott, meséli. Ahogy ott ült a mézszőke hajával, áttetsző, fehér selyemblúzban, ő bizony alig bírt felállni, amikor szólították. Egy évvel később ezt elmesélte Várkonyi Zoltánnak, mire az ráförmedt: „maga barom, miért nem mondta, rögtön felvettük volna”.

Úgy lett belőle színész, hogy a felső-erdősori II. Rákóczi Ferenc Általános Iskolát átkeresztelték Karikás Frigyesre. Színdarabot is előadtak a forradalmár névadó tiszteletére, akinek a szerepét Székhelyi játszotta. Karikás özvegye sírva gratulált neki: „honnan tudtad, kisfiam, hogy így beszélt a férjem?” Ez volt az első és utolsó dicsérő kritika, amit kapott, jegyzi meg, nem számítva Molnár Gál Péterét, aki a Hamletje után azt írta róla: jó komikus lesz. Akkor Kecskeméten játszott, Radó Vilmos direktorsága alatt. Radó ízig-vérig színházi ember volt, káprázatosan értett a színjátszó emberhez. A Troilus és Cressida című Shakespeare-darab kecskeméti előadását meghívták Budapestre is, a produkcióban Székhelyi volt Thersites – 29 percig tartott a vastaps. Prózai előadástól szerinte ez Guiness-rekord.

Aztán a Madách Színház következett, Ádám Ottó jóvoltából, aki letelefonált érte Kecskemétre, lenne-e beugró egy Szomory-darabban. Két nap múlva. Iszonyú nehéz volt a szöveg – elvállalta, megcsinálta. És Ádám Ottó leszerződtette. Egy idő után azonban szűkösnek érezte a Madáchot, nem találta eléggé emberpróbálónak a feladatokat. Átment a Nemzetibe. Megbánta. Moscát játszotta a Volponéban, amikor egy méltatlan botrány miatt fegyelmit kapott. Ádám Ottó azonban tárt karokkal fogadta vissza, és ő csak jóval később ment Sopronba, ahol rendezni kezdett. Sok remek dolgot megvalósítottak, és ezt a döntését Székhelyi már nem bánta meg.

Hogy miért lett rendező? Mert úgy látta, az új rendezőnemzedék csak rendetlenséget csinál a színpadon. Márpedig Székhelyit nem érdekli a nagybetűs önmegvalósítás, az, hogy valaki önmagát és ne a darabot csinálja meg. Annak pedig a számát sem tudta, hány tévéjátékban, talkshow-ban, humoreszkben szerepelt, egészen addig, amíg a tévéarchívum adatbázisából ki nem derült: ötvenben. Be is játsszák azt a jelenetet a Goldmarkban, amikor a fodrász borotválja a kuncsaftot, a csinos feleség pedig a manikűrt csinálja. A férjnek végig kell hallgatnia, ahogy a vendég kikezd az asszonykával. A végeredmény: egy levágott fül, amit a férj berak a fülgyűjteménybe. A szerző Királyhegyi Pál.

Székhelyi sajnálja a mai fiatal tehetségeket. Az ismeretlenségbe pusztulnak bele, mondja, a színházi színésznek mostanság ez a sorsa. Ő, ha álarcban kérne a hentesnél tíz deka párizsit, akkor is megkapná a művész úr titulust, mert felismernék a hangjáról. Mára sajnos „elszemélyiségtelenedett”, „elcelebizálódott” minden.

Székhelyi József ma Szegeden él. De sok helyen fellép, ráadásul könyveket is ír. Többször elvált, felnőttek a gyerekei, imádja őket. Próba után ma is elrohant a lányához megölelgetni az unokáit. Hogy békét hagyott-e már a nőknek? Rossz kérdés – a nők nem hagynak békét neki. Mindenesetre hat éve él együtt az asszonnyal, akivel a válása környékén jött össze Szegeden. És Székhelyi József büszke rá, hogy hamarosan ismét apa lesz.

Az egészsége, köszöni, jól van, sőt, az ő lába a legdrágább, mert titánt építettek belé, a bal csípőjét pedig kicserélték egy jobbra. Jár-kel, teniszezik, mindenkit megver. És van egy pulija, a Szutyok. Mert lehet kutya nélkül élni, mondja, csak éppen minek.

Rados Virág

(folytatjuk)

בר מצוה

A fiú, a főrabbi és az édesapa

Bálák szombatján szép, felemelő esemény színhelye volt a Bethlen téri status quo templom. Ekkor szólították a tórához Kessler Gábor és Orbán Anna elsőszülött fiát. Áron a hagyományoknak megfelelően olvasta a haftara szövegét, énekelte nagy magabiztossággal a bráchákat és lejnolta a saját hetiszakasz-részletét. Deutsch Róbert főrabbi mondott avatóbeszédet, felhívta tanítványa figyelmét a vallási törvények betartására, a családszeretet fontosságára, az életben való becsületes helytállásra. Szólott továbbá arról, hogy Áron apai dédszülei, a Trieger házaspár fogalom volt a zsidóság körében, vallásosságukkal, emberségükkel kitűntek, példát mutattak a következő nemzedéknek is. A kántori teendőket Schwezoff Dávid látta el.

Az imádkozást követő bőséges kiduson Áron (Jichák ben Ávrahám) meghatott szavakkal köszönte meg az iránta megnyilvánuló szeretetet, és külön a főrabbinak és Davidovics László rabbijelöltnek, hogy felkészítették őt e jeles napra. Végül az örömapa – akit ugyancsak a főrabbi készített fel közel három évtizede a bár micvájára – szólott a nagy számban egybegyűltekhez, megáldotta gyermekét, és a vendégeknek megköszönte, hogy részvételükkel emelték a nap fényét.

Tóraruhával örökítették meg magukat

Örömteli alkalom tette különlegessé az istentiszteletet Softim szombatján a Dohány utcai zsinagógában. Az Élet Menete Alapítvány míves bársony tóraöltözetet (ami még az ünnep beköszöntését megelőzően odaérkezett) ajándékozott a közösségnek. Még az átadás előtt gyorsinterjút készítettem az alapítvány elnökével, Gordon Gáborral.

G. J.: *Tóra vagy tóraruha adományozása mindig kivételes esemény. Honnan az ötlet, összefügg-e azzal a ténnyel, hogy az Élet Menete több rendezvényének szinte rendszeres színhelye a zsinagóga?*

G. G.: Természetesen van összefüggés, ami kiegészül azzal a nagylelkű támogatással is, hogy ezt a csodálatos templomot évente egy alkalommal térítésmentesen kapjuk meg a körzettől és a Hitközség vezetésétől, hogy méltó és impozáns teret adjon jótékonysági estünknek.

G. J.: *Az ajándék nemcsak a jelennek, hanem a jövőnek is szól, hiszen generációk láthatják majd. Az Élet Menetének is vannak a mát meghaladó üzenetei...*

G. G.: Az Élet Menete emlékprogramjának lényege, hogy a múltat tárjuk fel a jelennek, és utalunk arra, aminek a jövőben nem szabad megismétlődnie, mint a gyűlölet, a kirekesztés, az uszítás és a közöny.

Az ünnepi istentisztelet nagy érdeklődés mellett, a Dohány-kórus közreműködésével kezdődött, és a megszokott rítus szerint folyt, Frölich Róbert főrabbi és Szilágyi Gábor kántor funkcionálásával. Amikor elérkezett az ideje, a frigyszekrényt – fiaik társaságában – Bandi László és Répási Péter nyitotta ki, a szent tekercset (még régi öltözékében) Fekete László főkántor vette át. A tórához felhívták többek között Gordon Gábort is, aki mellett ott állhatott két hónap múlva bár micva kisfia is.

Amikor befejeződött a hagyományos szertartás, a tórát az új öltözetbe bújtatták.

Frölich Róbert néhány szép mondatban köszönetet mondott az Élet Menete három vezető tisztségviselőjének a nagylelkű adományért: Gordon Gábornak, Bandi Lászlónak és Répási Péternek. A főrabbi hangsúlyozta, milyen ritka örömteli ez a pillanat, majd elmondta, egy alapítvány mint olyan, megfoghatatlan. A reális az a döntés volt, melynek értelmében egy ilyen szép darabbal gyarapodhatott a zsinagóga. Ez már valóban kézzelfogható, ennek üzenete van, ez örök.

Éppígy üzenetet hordoznak az alapítvány évente megrendezett különféle programjai, emlékútjai.

A Hevesi Simon-teremben megtartott kiduson az önkéntesek nevében Vadász Éva és Fekete Orsolya kis verssel köszöntötték a hittestvéreket és a megjelent vendégeket, a végén hozzátéve: most már egy tórának is van Élet Menete-logós ruhája...

Az eseményen sokak mellett megjelent Zoltai Gusztáv, a templomkörzet elnöke, üv. igazgató, Schweitzer József nyugalmazott országos főrabbi, a Dohány utcai körzet örökös elnökének, Heisler Lászlónak özvegye, Rózsa, Balázsovits Lajos és Kézdy György színművészek az Élet Menete alapítói közül, Korcsolán Orsolya hegedűművész.

Gál Juli

A holokauszt és Nyíregyháza

A trianoni békeszerződés utáni időszakban Nyíregyháza zsidó lakossága nagyjából 5000 főben stabilizálódott, ami alig tette ki a város lakosságának 10%-át. A kereskedelemben, a pénzvilágban és bizonyos értelmiségi pályákon azonban részvételi arányuk ennél jóval magasabb volt. A nyíregyházi üzletek majdnem 30%-át zsidók üzemeltették. A gazdasági nehézségek, a világválság már 1920-tól olyan gondolatokat teremtett a magyar politikusok fejében, melyeknek későbbi kiteljesülése a holokauszt lett. Először csak kontrollálták a zsidó birtokok eladását és bérbeadását, majd egyszerűen kisajátították – bár térítés ellenében – a 100 holdnál nagyobb zsidó tulajdonú földbirtokokat. 1939-től működési engedélyük megújítására kötelezték az iparosokat, amit azonban csak úgy adtak meg, hogy a zsidó üzletek aránya nem érhette el a 6%-ot.

A politikai jogfosztás első jele a munkaszolgálat bevezetése volt. A zsidókat kizárták a nemzeti hadseregből, és előbb három hónapra, majd 1941-től két évre fegyver nélküli munkaszolgálatra vezényelték.

1939-től zsidók nem lehettek városi képviselők, pedig akkoriban a képviselő-testület 28%-a volt zsidó származású.

Kizárták az izraelitákat a civil szervezetekből, alapítványokból, szakmai érdekképviseletekből is. Nyíregyházi Szohor Pál polgármester javaslatára a Kereskedő Ifjak Egyesületéből 12 főt töröltek, az előterjesztésben megfogalmazottak szerint „az egyesület túltengően zsidó jellegű” volt.

Ekkor már a levegőben lógott a zsidók Magyarországról való kitelepítésének gondolata. Ennek első megvalósulása 1941-től az úgynevezett hontalan zsidóknak, akik magyar állampolgársággal nem rendelkeztek, Kamenyec-Podolszkijba történő deportálása, majd a németeknek való átadása. 19 ezer ember került így, köztük sok nyíregyházi is, a németek kezébe, akik három napon belül kivégezték őket.

Itt álljunk meg egy pillanatra. Ne rohanjunk el a számok és adatok mellett. Három nap alatt 19 ezer zsidót meggyilkoltak. Csak úgy. Nem voltak bűnözők. Nem volt semmi vétkük. Csak a honfitársainknak nem kellettek. Nemkívánatosakká, fölöslegesekké, kártékonyakká lettek nyilvánítva, ezért rövid úton végeztek velük.

Közben az áldozatok itthon maradt ismerősei semmit nem sejtettek, sőt, feltétel nélkül megbíztak a kormányzóban, gondolván, hogy az úgysem engedné őket bántani. Ez a hitük meg is erősödött, amikor a belügyminisztérium leállíttatta a hontalan zsidók deportálását.

De ezzel nem ért véget.

„Közel van a front, hadműveleti területen vagyunk, ahol politikailag megbízhatatlan személyek jelenléte nem kívánatos” – jelentették ki Nyíregyházán is. 1944. április 5-től a nem megbízhatónak nyilvánított zsidó lakosságot sárga csillag viselésére kötelezték. Csak április 28-tól lett volna a törvény szerint kötelező, de már jóval előtte, április 8-tól megkezdték a baktalórántházai és kisvárdai járásban a zsidó lakosság összegyűjtését. Előbb a helyi közösségi épületekbe, zsinagógáikba terelték őket, majd a kisvárdai gettóba kerültek.

Gettósítás. Így nevezte a közvélemény a zsidók kényszerlakhelyre költöztetését.

A művelet irányításával valójában németek voltak megbízva. 200 főnyi SS-alakulat jött Magyarországra, és ez a 200 német vezényelte le a magyar zsidóság összegyűjtését és deportálását. Segédkezett nekik a magyar csendőrség, a magyar közigazgatás és egyszerű magyar civil aktivisták.

A nyíregyházi gettót Nyíregyházi Szohor Pál azon a területen jelölte ki, ahol most állunk. A Dohány utcától a Bessenyei térig, a Kótaji (most Vasvári Pál) utcától a Jókai térig. 1944. április 16-án hajnalban 36 Nyíregyháza környéki településen kezdték összeszedni és Nyíregyházára szállítani a zsidókat. Április 28-ra, amikor a miniszterelnöki rendelet a gettósításról hatályba lépett, Nyíregyházán már be is fejezték a gettósítást. A gettóba zárt 17 580 fő között csaknem 5000 nyíregyházit találhattunk.

A gettó lakói hihetetlen zsúfoltságban éltek. Csak néhány adat: Kossuth utca 30. szám: 45 fő; Kossuth utca 13. szám: 141 fő; Nyírfa utca 8. szám: 94 fő, és hosszan lehetne sorolni a megdöbbentő adatokat. Május 5. és 15. között elszállították az így összezsúfolt zsidó családokat a gyűjtőtáborokba: Nyírjestanyára, Simapusztára, és a nyíregyháziak többségét Harangodra. A varjúlaposi gyűjtőtábor foglyait már május 2-án Nyírjestanyára vitték, majd 14-én onnan, Nyírjesről indult az első transzport Auschwitz II. Birkenauba.

A Nyíregyházán végigvonuló zsidó tömeget a lakosok egy része megsiratta, de olyanok is voltak, akik a Korona szállóban hangos zeneszóval ünnepeltek. Tudom, sokat hallották, mégis elmondom az ismert történetet:

Nyíregyházi Szohor Pál május 15-én, az utolsó transzport elszállítása után a templomból kilépve így hálálkodott: „Hála Istennek! Ez az első vasárnap, midőn városunkban zsidómentesen tarthattuk meg istentiszteletünket.”

Tisztelt Polgármester Úr! Korábban is megtettük, most Öntől mint a város első emberétől újra kérjük: Nyíregyházi Szohor Pál antiszemita polgármester arcképét távolítsák el a Városháza folyosójáról! Az ott megforduló becsületes városlakókat ne hozzák abba a helyzetbe, hogy egy ilyen jellemtelen ember arcképét kelljen nézegetniük!

A gyűjtőtáborok kiürítése május 14-én kezdődött. A bevagonírozás Nyíregyháza és Nagykálló vasútállomásain történt. Kovács László a következőket írja könyvében:

A teherrakodó rámpát és környékét szoros csendőrkordon zárta el a külvilágtól A megalázó jelzők, szidalmak, ütlegek közepette és ellenére is lassan teltek meg a tehervagonok. A szerelvény minden kocsijának kisméretű ablakai szögesdróttal voltak ellátva. A mi közelünkben is volt, akit a szekérről félholtan dobtak a vagonba. Itt nem maradhat – szólt a félreérthetetlen parancs! Az elhurcolásunk óta eltelt 5 hét következményeként erőtlenné vált felnőttek, mozogni alig tudó gyerekek koszosan, rongyosan, egymást segítve másztak fel a vagonokba. A zsúfoltság akkora volt, hogy a tolóajtót csak úgy lehetett a helyére gurítani, ha a már bent lévőket kívülről még ütik, vágják az egyenruhások. A vagonokban két vödör és egy kanna volt WC, illetve víztárolás céljára.

1944. június 5-re Szabolcs, Szatmár és Bereg vármegyék zsidómentesek lettek.

Elvitte őket a vonat a koncentrációs táborokba, a haláltáborokba, hogy egy irgalmatlan halálosztó gépezet, melyet emberek működtettek, soha ne engedje őket visszatérni.

Hatmillió zsidó, köztük 600 ezer magyar zsidó, köztük majdnem 5 ezer nyíregyházi. A Szarvas utcai zsidó iskola 250 diákja és mások.

A holokausztra emlékezni kötelességünk.

Mert a holokauszt nem a gettókban, nem a gyűjtőtáborokban és nem a koncentrációs táborokban kezdődött. A holokauszt nem Hitlerrel kezdődött.

A holokauszt a szívekben kezdődött.

Akkor, amikor elhitték, hogy van értékes és értéktelen ember.

Amikor elhitték, hogy az „értéktelen” embert gyűlölhetem, kirekeszthetem, elpusztíthatom.

Amikor elhitték, hogy nem minden ember elpusztítása gyilkosság.

Amikor elhitték, hogy a jó hazafi kíméletlenül pusztítja a zsidót.

Álljunk meg újra egy percre! Gondolkodjunk el! Ha akkor élünk, melyik csoportba tartoztunk volna? Az elkövetőkhöz? A néma szemlélőkhöz? Vagy lett volna bátorságunk embermentőnek lenni, kockáztatva saját életünket? A becsületünk vagy az életünk lett volna kedvesebb? Hagytuk volna, hogy unokáink szégyenkezzenek miattunk?

Barátaim! Ma is mondanak hasonló hazugságokat, egyesek még a Parlament ülésein is! Aki azt gondolja, hogy bátor lett volna 1944-ben, annak ma is van lehetősége és van oka a szavát hallatni. Ne engedjük meg, hogy a rasszizmus, a kirekesztés újra teret nyerjen Magyarországon!

Bátor emberekre van ma is szükség, akik szeretik az igazságot és gyűlölik a gonoszságot!

Az önkormányzati holokausztmegemlékezésen elhangzott beszéd szerkesztett változata. Gáll Ottó, az Eötvös Károly Magyar–Izraeli Baráti Kör elnöke mondta el.

Emlékezés Hochberger László (zcl) főrabbira

„Három dolog van, amit életem során mindig betartottam, és a jövőben is be kívánok tartani. A Mindenhatóba vetett hit, a zsidóság iránti hűség és az emberek iránti szeretet” – ez volt az ars poeticája a kis termetű, de annál nagyobb szívű főrabbinak, aki húsz évvel ezelőtt, ros hásánákor mondott búcsút a földi világnak. Amikor éppen azt imádkozzuk, hogy ezen a napon dől el az ember jövő évi sorsa. Hogy ki hal meg, és ki marad életben. Hogy arra kérjük Istent, írjon be bennünket az Élet Könyvébe.

Ars poeticájával kezdtük megemlékezésünket. Vonjuk le a tanulságot. A „három dolog” volt a garancia arra, hogy két évtizeddel halála után is őrizzük emlékét.

Sono tajvo – jó évet, Laci bácsi, mondanánk neki, ha itt lenne közöttünk...

De már csak további békés pihenést kívánunk Neked, Laci bácsi!

(kp)

A Szlozsihisz a Mazsihisznél

Látogatást tettek a Mazsihisznél a Szlovákiai Zsidó Hitközségek Központi Szövetségének vezetői.

Tavasszal *Igor Rintel* nagyvállalkozót választották a tíz hitközséget tömörítő Szlozsihisz elnökévé. Az ő kezdeményezésére jött létre a bemutatkozó látogatás a Síp utcai székházban. A szlovákiai delegációt – melynek tagjai voltak: Igor Rintel elnök, *Martin Kornfeld* titkár, *Fahn Béla,* a galántai hitközség elnöke, *Kornfeld Tibor,* a dunaszerdahelyi hitközség vezetőségi tagja – *Feldmájer Péter,* a Mazsihisz elnöke és *Zoltai Gusztáv* ügyvezető igazgató fogadták.

A találkozón részt vett *Paszternák Tamás* (Mazsihisz, komáromi hitközség) és *Dési Tamás,* a Mazsihisz külügyi ügyintézője is.

Igor Rintel általános tájékoztatást adott a szlovákiai zsidóság helyzetéről, jövetelük céljáról. Feldmájer Péter kiemelte a látogatás fontosságát és az együttműködés szükségességét. A szlovákiai hitközségek elsősorban két területen kértek segítséget a magyar szövetségtől. A Dél-Szlovákiában működő öt magyar ajkú hitközségnél (Dunaszerdahely, Galánta, Érsekújvár, Nyitra, Komárom) szeretnének egy magyarul beszélő rabbit vagy előimádkozót alkalmazni, aki szükség szerint teljesítene szolgálatot az említett közösségekben, székhelye Dunaszerdahelyen lenne. A vallási képzés terén a Mazsihisz vezetői ismertették a szlovákiai diákok tanulási lehetőségeit Budapesten az ORZSE-n, illetve a Scheiber Sándor Gimnázium és Általános Iskolában, lakhatási lehetőséggel a BZSH Anna Frank Kollégiumában. A szlovákiai hitközségi vezetők felvetették az angol nyelvű oktatási programok esetleges bevezetését a budapesti intézményekben, ami növelné azok vonzerejét a külföldi érdeklődők szemében.

A második kiemelt terület az ifjúsági találkozók megszervezése. A szarvasi tábor fontossága mellett Rintel elnök célszerűnek tartaná további közös programok, például kisgyermekes családok részére nyaralás szervezését. Zoltai Gusztáv ügyvezető igazgató lehetséges helyszínnek nevezte a balatonfüredi üdülőt.

A beszélgetés további részében számos aktuális témáról esett szó. A találkozó a Dohány utcai zsinagóga megtekintésével zárult.

PT

Keresztények kemény kiállása

Jeruzsálem – Több mint ezer, elsősorban amerikai evangéliumi keresztény gyűlt össze az izraeli fővárosban A bátorság helyreállítása című rendezvényen, hogy meghallgassa Glenn Beck amerikai rádiós műsorvezetőt. A baloldali aktivisták ellendemonstrációt tartottak.

Beck a Nyugati Faltól – a zsidók Második Szentélyének egyetlen nagyobb, a rómaiak pusztítása után épen maradt darabjától – nem messze lévő Davidson Centerben méltatta a zsidó állam bátorságát, amelyet követendő példaként állított a civilizált világ elé.

„Izraelben egy négyzetmérföldön több a bátorság, mint egész Európában”, szögezte le. „Izraelben több bátorság szorult egyetlen katonába, mint az ENSZ összes bürokratájának a hideg szívébe együttvéve.”

„Izraelben olyan embereket találsz, akik elképesztő esélytelenséggel szemben is bevállalják a cselekvést... a világ közvéleményének egészével szemben, mindazért, ami helyes és jó és igaz. Izrael nem tökéletes ország. Tökéletes ország nem létezik. De legalább próbálkozik... és ez bátor dolog.”

Beck említést tett beszédében az itamári mészárlásról, amelynek során palesztin terroristák a *Vogel* család öt tagját gyilkolták meg otthonában, a csecsemőt sem kímélve. „Amikor a Vogel családot álmában megölték, a világ alig vett erről tudomást. A világ nagy testületei csak Izraelt ítélik el.”

„A határ másik oldalán Szíria a saját állampolgárait mészárolja. A nagy testületek hallgatnak. Nem csoda, hogy gyerekek gyújtogatnak az utcáikon.”

A Beck ellen tüntető izraeli baloldaliak – akik az amerikai rádiós személyiséget szélsőjobboldalinak tartják – a helyszíntől nem messze konfrontációt kezdeményeztek a Beck beszédére tartó *Anasztaszja Micháélivel,* a Jiszráél Béitéinu párt Kneszet-képviselőjével, akit gyaláztak, rasszistának és fasisztának neveztek, majd utánamentek, és folyamatosan szidalmazták.

A nyolcgyermekes családanya megállt, és kísérletet tett arra, hogy elmagyarázza álláspontját a tüntetőknek. Heves vita bontakozott ki, mialatt az ellentüntetők még jobban mocskolták Micháélit, aki végül lemondott arról, hogy párbeszédet folytasson velük, és továbbment. Fizikai erőszakra nem került sor.

A rendezvényen beszédet mondott *Nir Bárkát,* Jeruzsálem polgármestere, aki hitet tett amellett, hogy a Szent Város Izrael egységes és oszthatatlan fővárosa marad mindörökre. Jelen volt a Likud pártból *Dáni Ájálon* képviselő is, aki kijelentette: „Világszerte túlságosan sok az ellenségünk, így aztán még ha Izrael Államának igaz támogatói jönnek is hozzánk, akadnak köztünk, akik nem tudják, miként becsüljék meg őket, és hogyan adják meg nekik a tiszteletet. Támogatást érdemel mindenki, aki ilyen bátran kiáll Izrael mellett.”

(V.S.)

Gázszerelés

- Gázberendezések, gázvezeték új szerelés hatósági engedéllyel Időszaki kötelező ellenőrzése (2008. XL. tv. 89.§ [6])
- Vízóraszerelés
- Fűtésszerelés, fürdőszoba-felújítás

FRANK 1063 Budapest, Szív u. 28.
Tel.: (1) 331-5743, 06-30-932-3615

APRÓHIRDETÉS

VEGYES

Üzemorvosi, háziorvosi rendelés Zuglóban, Vezér u. 156. VITAPHARM. Hétfő–szerda 15–16-ig. Dr. Szigeti Miklós, tel.: 220-0230.

Fogorvosi rendelőm címe: XIII., Szt. István krt. 4. III. 1. Tel.: 320-4778, 06-20-496-2223, dr. Virág Péter.

Örömmel tudatjuk, hogy a Rabbitestület és a Mazsihisz vezetősége megállapodott David Goldberg mohéllal (Németország), aki zsidó fiúgyermekek körülmetélését vállalja. Amennyiben az Ön családjában ilyen szimchá (öröm) van, kérjük, jelentkezzen a Rabbiságon a 413-5580-as telefonszámon vagy a rabbitestület@mazsihisz.com e-mailen keresztül, hogy a gyermeket Ábrahám szövetségébe felvehessük.

Tóratekercsek, tfilinek és mezüzék számítógépes ellenőrzése és javítása. Farnadi-Jerusálmi Márk. Telefon: 06-70-932-8275, e-mail: sofer@sofer.hu, weboldal:

Kiadó Bp. I., Attila úton 81 m²-es, kétszobás, összkomfortos lakás. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5500/128 telefonon.

Kiadó Bp. VII., Thököly úton 81 m²-es, kétszobás, összkomfortos lakás. Érdeklődni lehet munkaidőben a 413-5500/128 telefonon.

Diplomakötés (aranyozás héber betűkkel), naptárkészítés, színes nyomtatás. Koós Erika, +36-20-314-3131, tereznyomtatas@gmail.com

Manikűr, pedikűr. Hívásra házhoz megyek. 06-20-551-4580.

Vígszínházhoz közel turistáknak lakás kiadó. Tel.: 06-30-346-2223.

Újlipótvárosban garzonlakás turistáknak kiadó. Tel.: 226-4109.

Színes és fekete-fehér nyomtatás, másolás, plakátnyomtatás, könyvnyomtatás, névjegykészítés a Mammut I.-ben, a II., VI., IX., kerületekben. Messinger Miklós, 06-20-934-9523, www.rcontact.hu

Üdüljön Budapest centrumában fél áron. 00-36-20-935-4867.

Vizes falak utólagos szigetelése, hőtérkép készítése, műszeres falnedvességmérés. Tel.: +36-30-950-1306, 06-1-251-8684, www.falszigetelés.hu

Önkéntes munka Izraelben ősszel is! Ha szeretnél segíteni, gyere velünk, most akciós repülőjeggyel, 2011. október 24-től november 14-ig. Jelentkezés: Deutsch János, 06-20-233-8454 vagy lljano@freemail.hu

Párkapcsolati, válási problémáinak, kamasz gyermekével kapcsolatos nevelési gondjainak, egyéb konfliktusainak kezelését bízza pártatlan, szakértő mediátorra! +36-30-919-9524, www.kibekitem.hu, natoneh.gabriella@upcmail.hu

Gyermekfelügyeletet, házi gondozást, otthoni ápolást vállal középkorú nő gyakorlattal, akár külföldön is. 06-30-341-6740.

XIII. kerületi, 34 m²-es téglalakás eladó vagy szegedire cserélhető. 6,8 millió Ft. Tel.: 06-30-465-0384.

Házi gondozást vállal 62 éves nyugdíjas nő bentlakással, 15 éves gyakorlattal, akár külföldön is. 06-32-447-395.

Idős személynél munkát vállalok bentlakással is, nagy gyakorlattal. Tel.: 06-1-360-1050, este.

47 éves, diplomás, házias férfi vállal takarítást, főzést, házvezetést, gondozást bentlakással. 06-20-498-6880.

Licites eljárással eladó ingatlanok!

Bp. III., Czetz János u. 67. sz. alatt 30 m²-es garázs. Kikiáltási ár: 2 000 000 Ft.

Bp. VI., Délibáb u. elején 75 m²-es, kétszobás, földszinti öröklakás. Kikiáltási ár: 26 730 000 Ft.

Gyömrőn 730,35 m²-es kastély 9398 m²-es telekkel és 9758 m²-es kerttel. Kikiáltási ár: 95 000 000 Ft.

Budapest VII., Bajza utcai Garzonházban 37 m²-es, felújítandó lakás. Kikiáltási ár: 6 993 000 Ft.

Balatonkenesén közmű nélküli, 604 m²-es telek. Kikiáltási ár: 3 900 000 Ft.

Balatonkenesén közmű nélküli, 603 m²-es telek. Kikiáltási ár: 3 860 000 Ft.

Balatonkenesén közmű nélküli, 620 m²-es telek. Kikiáltási ár: 4 000 000 Ft.

Az ingatlanokról a 06-30-217-3460 telefonon lehet érdeklődni munkaidőben.

Fiatalos, nyugdíjas hölgy takarítást vállal Budapesten. Tel.: 06-20-352-4872.

Nyugdíjas asszony munkát vállal, akár külföldön is. 06-30-641-7533.

Paplankészítés, ágytolltisztítás. 1067 Budapest, Teréz körút 35. Telefon: +36-1-312-2516, www.paplan.hu

Matematikakorrepetálást vállalok Zuglóban általános és középiskolásoknak, nagy türelemmel és tapasztalattal, hétköznap és hétvégén is. Felzárkóztatás, felkészítés 6 és 8 osztályos gimnáziumi felvételire, érettségire. Óradíj: 1500 Ft/60 perc. Érdeklődni: 06-20-371-1206, Szabados Edit.

A MAOIH szeretetotthona a XII. ker., Alma utcában idősek bentlakásos ellátását vállalja egyágyas szobákban. Az intézmény valamennyi lakó részére napi legalább háromszori kóser étkezést, mentális gondozást, egészségügyi felügyeletet biztosít. Érdeklődni: 06-1-355-2765, 06-20-956-5265.

Eltartási szerződést, valamint gondozást vállalok, ottlakás nélkül. 06-1-364-7534.

GÁBOR ESZMERALDA becsüs-műgyűjtőnő elsőként, legmagasabb áron, készpénzért vásárol judaikát, továbbá festményeket, csillárt, bronztárgyakat, bútorokat, ezüsttárgyakat, porcelánokat, herendit, meissenit, Zsolnayt, Kovács Margit, Gorka Géza alkotásait is. Egyebeket, órákat, teljes hagyatékot. Kiszállás, értékbecslés díjtalan, vidékre is. Üzletünk száma: **06-1-364-7534, 06-70-264-1926.**

HÁZASSÁG

21 év tapasztalatával várom önt, amennyiben társra vágyik. Az emberi sorsok segítése, a társkeresés számomra hivatás. Nyugdíjasoknak kedvezmény. Elérhetőségeim: Györgyi asszony, 326-5989, reggel 8–10-ig, este 20–22-ig. E-mail: gyorgyi.asszony@gmail.com

ÚJ ÉLET

a Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetségének lapja
1075 Budapest, Síp u. 12.
Telefon/fax: 322-2829
E-mail: ujelet@bzsh.t-online.hu
Főszerkesztő: Kardos Péter
Olvasószerkesztő: Gábor Zsuzsa
Kiadótulajdonos: Mazsihisz
Előfizetési díjak:
Belföldön: 1 évre 3120 Ft
Külföldre 5760 Ft/év
USA és Izrael: 6240 Ft/év
Az összeg valutában is befizethető az aktuális árfolyamon.
OTP bankszámlaszám: 11707024-22118480
OTP SWIFT kód: (BIC) OTPVHUHB
IBAN: HU66 1170 7024 2026 2095 0000 0000
Terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág, előfizethető a kiadónál.
Postacsekk: 11707024-22118480
Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk intézése a 06-(80)-444-444-es ingyenes zöldszámon.
Szedés: WolfPress Nyomdaipari Kft.
Nyomtatás:
VESZPRÉMI NYOMDA ZRT.
ISSSN 0133-1353

Hírek, események röviden

– A WIZO a következő ülését szeptember 20-án (kedd) 16 órakor a Frankelban tartja.

– Gyertyaláng. Megjelent a pécsi hitközség időszakos tájékoztató újságjának idei 3. száma. A lap képes tudósításokat közöl a pécsi és a Pécs környéki zsidóság deportálásának 67. évfordulója alkalmából rendezett gyászünnepségekről. A közelgő vallási ünnepekre, a ros hásánára és a jom kipurra való felkészülésre is felhívják a figyelmet. Megemlékeznek a 91 éves korában elhunyt Singer Istvánról. Olvasásra ajánlják az Új Életben megjelent írást, melyben foglalkoznak a zsidó vallásba való betérés helyes értelmezésével. A tájékoztató megtalálható a hitközség Fürdő utcai irodájában, a nyitva tartás idején. **(M. E.)**

– A Hegedűs Gyula utcai templomkörzet értesíti a tisztelt hittestvéreket, hogy megkezdte a templomjegyek árusítását hétfőtől csütörtökig délelőtt 8–9.30-ig, délután 18–19-ig, pénteken délelőtt 8–9.30-ig, vasárnap délelőtt 9–10-ig. Kádas Péter, tel.: 06-70-235-1107, 06-1-349-3120.

– Felhívás. A Budapesti Zsidó Hitközség Anna Frank Kollégiumában a 2011/2012-es tanévre várjuk a középiskolás korú fiatalokat. Elsősorban azokat, akik valamelyik zsidó iskolában tanulnak. A kollégium lakója lehet az is, aki más budapesti középiskolába jár. További információ a www.bzshkollegium.hu oldalon. Jelentkezni vagy érdeklődni a 06-1-353-4396, valamint a +36-30-853-1393-as telefonon Kárpáti Imre igazgatónál lehet.

– Tóraavatás Dél-Pesten! A délpesti körzet (XX. kerület, Téglagyár tér 9.) szeretettel vár mindenkit október 2-án (vasárnap) 10 órakor kezdődő tóraavatási ünnepségére.

– **A Salom Klub** október 26-tól november 3-ig izraeli utat szervez. A részletes programot következő számunkban közöljük. Érdeklődni Repper Ritánál lehet a 311-6669 vagy a 06-70-311-0295 számon.

Halálozások

Mély fájdalommal tudatjuk, hogy 92 éves korában elhunyt *Gottfried Zoltán* (Budapest). Temetése augusztus 26-án a Kozma utcai sírkertben volt. Vígasztalhatatlanul gyászolják: felesége, *Magda* 65 évi házasság után, fia, *Péter,* unokái, *Judit* és *Júlia,* kiterjedt rokonsága és barátai. *(x)*

Soha el nem múló fájdalommal tudatjuk mindazokkal, akik ismerték és szerették, hogy drága férjem, társam-életem, édesapánk, imádott nagypapánk, CZEIZLER GÁBOR (Karcag) életének 66. évében örökre itt hagyott minket. A Kozma utcai temetőben Verő Tamás rabbi és Fekete László főkántor búcsúztatta. Ezúton mondunk hálás köszönetet a rokonoknak, barátoknak, a VASAS SC elnökének, Markovits Lászlónak emlékező szavaiért, a VASAS sportolóinak, akik fájdalmunkban osztozni próbáltak és megjelenésükkel kifejezték szeretetüket. A kevés igaz, példamutató ember egyikétől kellett örökre elköszönnünk végtelen szomorúsággal: Ági, Tomi, Gyurika, Zsanett, Kata, Lilla, Sára és O. Éva (anyuka). (x)

IMAIDŐK

Templomok	Péntek este Szept. 16.	Szombat reggel Szept. 17.	Péntek este Szept. 23.	Szombat reggel Szept. 24.
Dohány	18.00	9.30	18.00	9.30
Frankel L. út 49.	18.30	10.00	18.30	10.00
Hegedűs Gy. u. 3.	19.30	9.30	19.30	9.30
Vasvári P. u. 5. (Iubavicsi)	19.30	9.00	19.30	9.00
Thököly út 83.	18.30	9.00	18.30	9.00
Hunyadi tér 3.	19.00	9.00	19.00	9.00
Bethlen tér 2.	19.15	9.30	19.15	9.30
Nagyfuvaros u. 4.	19.00	8.00	19.00	8.00
Rabbiképző-ORZSE (Bérkocsis u. 2.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Kazinczy u. 27.	18.45	8.00	18.30	8.00
Alma u. 2.	18.00	8.45	18.00	8.45
Kórház (Amerikai u. 53.)	17.30	7.30	17.30	7.30
Páva u. 39.	19.00	9.30	19.00	9.30
Dózsa Gy. út 55.	19.00	9.30	19.00	9.30
Berzeviczy u. 8.	18.00	9.00	18.00	9.00
Károli G. tér 5.	19.00	9.00	19.00	9.00
Visegrádi u. 3.		9.00		9.00
Dessewffy u. 23.	18.45	9.00	18.30	9.00
Teleki tér 22. (szefárd)		8.00		8.00
Lauder iskola (Budakeszi út 48.)	18.00		18.00	
Pesterzsébet (Zamárdi u. 7.)	18.00		18.00	
Vidéken				
Vác (Eötvös u. 3.)	18.00		18.00	
Kecskemét (Nagykőrösi út 5.)	18.00		18.00	
Székesfehérvár (Várkörút 19.)	18.10		18.10	
Győr (Kossuth L. u. 5.)	18.00		18.00	
Szeged (Gutenberg u. 20.)	18.00	9.00	18.00	9.00
Debrecen (Pásti u. 4.)	18.50	8.00	18.40	8.00
Nyíregyháza (Mártírok tere 6.)	18.50	8.00	18.40	8.00
Miskolc (Kazinczy u. 7.)	18.00	8.00	18.00	8.00
Pécs (Fürdő u. 1.)	18.30	10.30	18.30	10.30
Kiskunhalas (Petőfi u. 1.)	18.00		18.00	
Szombathely	18.30		18.30	
Kaposvár (Berzsenyi u. 14.)	18.00		18.00	
Nagykanizsa (Fő u. 6.)	18.00		18.00	
Keszthely (Kossuth L. u. 20.)	18.00		18.00	
Hódmezővásárhely (Szt. István tér 2.)	18.00		18.00	

NAPTÁR

Szeptember 16. péntek	Elul 17.	Gyertyagyújtás: 6.37
Szeptember 17. szombat	Elul 18.	Szombat kimenetele: 7.39
Szeptember 23. péntek	Elul 24.	Gyertyagyújtás: 6.23
Szeptember 24. szombat	Elul 25.	Szombat kimenetele: 7.25
Szeptember 25. vasárnap	Elul 26.	Szlichot
Szeptember 28. szerda	Elul 29.	Erev ros hásáná
Szeptember 29–30. csütörtök–péntek		Ros hásáná

„Napforduló” a Tábori Rabbinátuson

A HM Tábori Rabbinátusának könyvtártermében mutatták be az Amon Magyarország Könyvkiadó gondozásában megjelent Napforduló című verseskötetet. Szerzője Menachem M. Falek Jeruzsálem-Mevaszeretben élő író, költő, műfordító, az izraeli írószövetség elnöke, akinek költeményei már mintegy húsz nyelven olvashatók.

Elsőként Totha Péter Joel tábori rabbi köszöntötte a megjelenteket, majd megemlítette egyebek mellett, hogy a Tábori Rabbinátus már jóval korábban is szívügyének tekintette a kultúrához, Izraelhez kötődő eseményeknek otthont adni. A kötetről szólva a rabbi hangsúlyozta: „A világban elveszni látszó értékek felemelése kivételesen szép feladat.”

A program részeként Fekete László főkántor zsoltárt recitált, majd Gaál Áron a kiadó képviseletében és egyúttal a könyv fordítójaként köszönte meg a házigazdáknak a lehetőséget, valamint beszélt Falek munkásságáról, modern költőként is klasszikus, pozitív üzenetet hordozó gondolatairól.

S következtek a versek, a szerző tolmácsolásában héberül és két előadóművész, Debreczeny Edith és Rudas Attila interpretálásában magyarul.

Végül Menachem M. Falek mondott mindenkinek köszönetet, akinek része volt az est megszervezésében, és átadta a szót a kérdések-feleletek félórájának.

– galjuli –

Körzeti kitekintő

(folytatás a 2. oldalról)

tartott sírkertben Ábel Attila alpolgármester ünnepi beszédével emlékeztünk meg mártírjainkról.

Mindhárom helyszínen jelen volt Streit Sándor, a BZSH elnöke – köszönet érte.

Kerényi András, a körzet elnöke és Finály Gábor vallási vezető megható beszédekkel, a Kél málé ráchámim zsoltár recitálásával és a kádissal tisztelegtek a mártírok emléke előtt.

* * *

A 2002-ben újjáalakult körzet 2003 augusztusában márványtáblát helyezett a ma irodaházként funkcionáló egykori zsinagóga falára, melyet azóta is minden évben megkoszorúzunk. Idén jelen volt Kökényné Kalmár Veronika, a Csili Helytörténeti Klub vezetője – köszönjük. Róla tudni kell, hogy édesapja volt a valamikori Erzsébeti Leánygimnázium igazgatója, ahol néhány zsidó kislányt bújtattak a nácik elől.

Kerényi András elnök ünnepi beszéde után helyeztük el a megemlékezés koszorúját.

Mit csinál egy szociális munkás?

Ildivel dumáltunk egy jót

Tóth Ildit, aki naponta ott száguldozik a Hitközség folyosóin, csak azóta ismerem, mióta megszületett. Anyját, nagyanyját és dédanyját pedig azóta, amióta én születtem. Ugyanis egy házban laktam velük, és Ildi anyukája a legjobb barátnőm a mai napig. Még szép, ha tehetem, meginterjúvolom a lányát.

– Ildi, neked van valami közöd a zsidósághoz?

– Igen, papíron igazolva.

– Mesélj a családfádról.

– A dédnagymamámig, Rosenfeld Kornéliáig tudtam visszakeresni. Akiről kiderült, hogy volt egy testvére is, aki kivándorolt Izraelbe. Amikor berendezkedett, hívta a családot, de az én Kornélia dédnagymamám ragaszkodott a komódjához.

– Te mikor találkoztál a zsidósággal mint fogalommal?

– Hatéves korom körül. Egyszer eljött hozzánk a dédim unokatestvére, aki megjárta Auschwitzot. Láttam, hogy össze van „firkálva” a karja, és rákérdeztem. Kaptam egy pofont, de nem tőle, hanem a nagyitól. Utána behívtak a szobába, és elmondták, hogy ezt nem lehet lemosni, ennek örökre ott kell maradnia. Totál asszimiláns világban éltem, sem politika, sem vallás nem zavarta a gyerekkoromat.

– A második találkozás?

– A 70-es években, amikor Sári nénit megismertem, aki hazajött Izraelből, és szájtátva hallgattam a történeteit. Végre igazi zsidókról mesélt. Sári néni kibucépítő volt, minden szavát, mint a szivacs, magamba szívtam. Elkezdtem faggatni a nagymamámat, aki összeszorított szájjal, de valamennyit mégiscsak elmondott. Volt egy fehér táskája, ami tele volt fényképekkel. Miután megtudtam, hogy ki kinek a mije volt, hihetetlen adatbázisom lett.

– Van két testvéred, de csak te tartod fontosnak az eredetet.

– A testvéreim azt szokták mondani, hogy köztünk te vagy a zsidó. Aztán lett egy fiam meg két lányom, akiket a zsidóság megismerése felé terelgettem. A Maszoret Avot iskolába írattam be őket, és rengeteget tanultam tőlük. Bennük jó talajra találtam, annyira, hogy Norina lányom (azaz Chájá Mázál bát Rivka) Izraelbe ment tanulni. A nagyobbik lányom, Ráchel, itthon maradt, és a szarvasi tábor elkötelezett híve lett. Mint gyerek odajárt nyaralni, fiatal felnőttkorára pedig mádrich lett. A fiam, Gábor (Josua ben Joszef), úgy döntött 2003-ban, hogy alijázik Izraelbe. Én a Hitközség folyosóin és szobáiban a saját közegemben érzem magam.

– Van úgy, hogy az ősök egyszer csak visszatérnek. Akárhányadíziglen. És hogy kerültél a MAZS Alapítványhoz?

– Úgy kerültem az Alapítványhoz, hogy az ORZSE-ra jártam, méghozzá az általános szociális munkás és közösségszervező szakra. Gyakorlati helyként a MAZS Alapítványon belül működő Holokauszttúlélő Programot jelölték ki számomra, egy szociális munkás mellett. A tanárom mélyen és gyorsan bevezetett abba a világba, amit a szociális munkásnak ismernie kell.

– Iskoláidat elvégezve, gondolom, ott ragadtál.

– Még azokat sem fejeztem be, mert ajánlatot kaptam az alapítványtól, hogy kezdjem el a munkát, és a tanulmányaimat estin folytassam.

– Lassan kihalnak a holokauszttúlélők. Az utódok, illetve a már a gettóban fogantak segítésére sor kerül valaha?

– Az általad említett „gyermekek” jövőbeni támogatásairól nem kaptunk még semmilyen felvilágosítást, és mi nem ezzel foglalkozunk. Nálunk az unokák a születéstől 20 éves korig kaphatnak támogatást. Az a generáció, amit firtatsz, sajnos nincs benne. Mi támogatjuk a gyökeret meg a virágot. Én csak azt tudom mondani az ügyfeleim gyermekeinek, hogy ebben mi nem vagyunk kompetensek, nem adhatunk tanácsot, forduljanak a Mazsihisz Jogi Osztályához, talán ők tudják, hol tartanak ez ügyben a tárgyalások.

– Átugrok néhány évet, és arra lennék kíváncsi, hogy alakulnak a hétköznapjaid. Milyen mondjuk a kapcsolatod néhány támogatottal? Név nélkül.

– Az a kérdésem: milyen jellegűek legyenek?

– Nem kérdezünk, válaszolunk.

– Nekem 600 ügyfélből néhányat kiválasztani nagyon nehéz. De ami nagyon fontos, hogy nálunk más a támogatási rendszer, mint általában. Az ügyfeleink kizárólag holokauszttúlélők, akik ilyen alapon jelentkeznek, és azután a rászorultsági fok szerint kapnak támogatást. Nekem az a dolgom, hogy a Claims Conference, a Joint és a német állam által nyújtott közösségi kárpótlásokat szolgáltatások formájában (nem pénzben) javasoljam az ügyfeleink részére. Ebből adódóan a hozzánk betérő ügyfél részére az általunk felmért életkörülményeket összegezve állapítjuk meg az alapítvány által adható támogatást.

– Például mit?

– A német kormánytól egy új típusú támogatást kaptunk, amit kizárólag az ápolás–gondozás–gyógytorna igénybevételére lehet felhasználni. Az a korosztály van megcélozva, akik otthonukban ellátatlanok, nem mennek be intézménybe, és a család nem tudja kielégíteni a szükségleteiket. Felveszem velük a kapcsolatot, kimegyek a lakásukra, ahol fizikális és mentális állapotuk felmérése után megbeszéljük a napi vagy heti ellátást. Gondozót, takarítót is biztosítunk számukra. Mindemellett nagyon fontos a személyes kapcsolat, hiszen az otthonukba engedik be a szociális gondozókat, akik percek alatt az életüket is megismerik. Ezt a többszintű ellátást nekem kell koordinálnom.

– És mit szeretsz ebben a munkában?

– Én nem hívnám munkának. Hanem hivatásnak. Jó úgy lefeküdni, hogy minden nap tettem valamit, amitől jobb lesz a világ.

Bozsán Eta

Ungár Richárd 80

A Hitközség „Ricsije”, azaz Ungár Richárd, azaz a Jogi Osztály munkatársa, továbbá az Új Élet egykori rovatszerkesztője betöltötte 80. életévét.

A székház tanácstermében Zoltai Gusztáv üv. igazgató bevezető köszöntője után átnyújtotta a Hitközség ajándékát, majd Egri Oszkár a kollégák nevében szólt, és egy tréfás verssel emelte a hangulatot. Deutsch Róbert főrabbi, a Rabbitestület elnöke Isten áldását kérte a hálás ünnepeltre, aki néhány mondattal visszaemlékezett élete elmúlt évtizedeire.

Az énekkel is tarkított vidám összejövetelt bőséges fogadás zárta.

SPÁNN GÁBOR

Sófár

Szinte csodával határos módon, de a létezett szocializmusban is működött az Országos Rabbiképző Intézet. Hogy a szocializmussal együtt járó ateista cunami – mely nagyon sok más egyházi intézményt nyomtalanul elsöpört – miért kerülte el a Bérkocsis utcát, örök titok marad. Szerepet játszott ebben talán az is, hogy a rabbiképző volt az egyetlen ilyen képesítést adó iskola Kelet-Európában. A volt szocialista országokból is ide jártak tanulni a kalandvágyó zsidó fiatalok. Ha lehet egy korhű minősítéssel élnem, akkor a művészeti életben alkalmazott aczéli három T-ből (Támogatott, Tűrt, Tiltott) a rabbiképző a második csoportba tartozott. Mindenesetre az köztudott volt, hogy ha egy hallgató délben bírálta a menzán a menüt, bizonyos ájtatos alezredesek előbb szereztek erről tudomást az Állami Egyházügyi Hivatalban, mint a szakácsnő a konyhán.

Az intézet akkori igazgatója az áldott emlékű, felejthetetlen Scheiber Sándor volt. A professzor nem csak tanította, de szerette is növendékeit, ismerte hibáikat, erényeiket. A 60-as években volt egy hallgatója, aki azzal is kitűnt a többiek közül, hogy ragyogóan fújta a sófárt. Annak szakszerű megszólaltatásához nem csak tüdő kell, de érzék is, a hangszer tökéletes ismerete, hogy a rajta játszó biztos legyen abban, hogy a hang, amit meg kíván szólaltatni, „benn van a sófárban”. Ezt a hallgatóját egyik nap felrendelte az igazgatói irodába azzal, hogy hozza magával a sófárt is. Ült ott egy vendég, aki ugyan bemutatkozott, de ahogy az ilyenkor lenni szokott, ki-ki morgott valamit a bajusza alatt. A prof megkérte tanítványát, fújja meg a sófárt a vendége kedvéért. Miután ez megtörtént, kiderült, hogy az illető úr Simon Zoltán, a Nemzeti Színház zenei vezetője. Tekintettel arra, hogy a színházszerető publikum általában a plakátoknak csak a felső részét vizslatja (kedvenc színészeinek nevét keresve), ő is egyike azon fontos háttérembereknek, akiket nem jegyzett meg a hanyag emlékezet. Ő volt felelős az előadások zenei anyagáért. Meghallgatva a fiatalember játékát, bejelentette, hogy a közeljövőben a Nemzeti Színház bemutatja Madách Imre Mózes c. drámáját, melynek egy vándorlási jelenetében tervei szerint felhangzik a sófár, és annak megfújására a rabbiképző intézet hallgatóját kérte fel. A fiatalember nagyon meghatódott, elment a diszponált időre és helyre, ahol kellő átéléssel megfújta a hangszert, melynek hangját magnóra rögzítették, és később valamennyi előadásban néhány másodpercre bejátszották.

Telt-múlt az idő, a fiatalembert hivatása Szegedre szólította. Egy nyugalmasnak ígérkező nyári estén dörömböltek ajtaján. Két izgatott úr állt az ajtó előtt, és közölték: csak ő segíthet a magyar kulturális életen, mert a Budapesten felvett magnószalag valahogy elveszett, és aznap este a szegedi Dóm téren a Nemzeti Színház vendégjátékában a Mózest 4000 ember nézné meg, de hiányzik belőle a sófár. Ezért Simon úr szépen kéri, hogy jöjjön el a hangszerrel, és megpróbálják sebtiben rögzíteni annak hangját. A fiatalember mit tehetett mást, ismét ment. Egy viszonylag hangszigetelt szobában az alkalmi technikus ismét magnóra vette a kürt hangját, de az óvatos zenei vezető megkérte őt, hogy ne menjen haza az előadás végéig, mert ha csődöt mond a technika, neki élőben kell intésre megfújni. Ennek jegyében letettek egy széket a műanyag sivatagi kőszikla mögé, ahol a beijedt férfi 4 óra hosszat ült, ölében a sófárral. A szünetet jelző fényfüggöny elvakította, a díszletben felerősítve hallható hanghatások rémisztették, de eszébe jutott Scheiber professzor, akit nem hagyhatott cserben, és az, hogy odakint egy telt ház közönségének szórakozása függ tőle. Az egész első rész alatt imádkozott – na nem halachikus okból, hanem csak azért, hogy a technika ne mondjon csődöt, s ne kerüljön sor élő fellépésére. A szünetben egy barna köpenyes, kövér férfi rohangált arra, és mikor másodszor ment el mellette, megszólította: maga mit ücsörög itt, fiatalember, azzal a fuvolával?

Kérem, ez nem fuvola, hanem sófár, és Simon úr bízott meg azzal, hogy ha nem működik a felvétel, jelre fújjam meg.

Hát először is: az a jelenet már rég lement, és bejátszottuk magnóról. Aztán mondja már meg nekem, milyen bandában játszik maga ezen a hangszeren, és hogy fizetik?

Semmilyenben, kérem, hanem a közösségemben évente egyszer az a megtiszteltetés ér, hogy zsidó újévkor megfújom, de azért nem fizetnek pénzt.

Kicsit elgondolkodott a fickó, majd kezében egy darab műmannával így szólt: Én kellékes vagyok, fiam, de nagyon régen öreg színházi róka, hadd adjak egy tanácsot: sürgősen álljon át tangóharmonikára, mert azzal legalább megél majd a vendéglátóban.

A már nem olyan fiatal embert ismerem. Saját történetét nosztalgiázva így fejezte be: Ha akkor megfogadom a kellékes tanácsát, ma ismert harmonikás lehetnék egy sokcsillagos étteremben.

Így fejezte be történetét Schöner Alfréd főrabbi, az ORZSE rektora.